

«Самұрық-Энерго» АҚ
Басқармасының 2023 жылғы « ___ »
шешімімен (№ ___ хаттама)
бекітілген

«Самұрық-Энерго» АҚ компаниялар тобында Қоршаған ортаны қорғауды басқарудың корпоративтік стандарты

Құжат иесі	«Өндірістік тиімділік» департаменті
Редакция	1
Жыл	2023

Астана қ.

ЖОБА

Мазмұны

1. Мақсаты және қолдану саласы	3
2. Терминдер мен қысқартулар.....	3
3. Қоғамдағы су ресурстарын басқару	5
3.1. Жалпы ережелер мен жауапкершілік.....	5
3.2. Міндеттемелер мен қағидаттар.....	6
3.3. Қоғамның суды үнемдеуге деген ұмтылысы.	6
3.4. Тәуекелдерді бағалау.	7
3.5. Ағынды суларды ағызу.....	8
4. Қоғамдағы қалдықтармен жұмыс істеу жүйесін басқару	8
4.1. Жалпы ережелер және жауапкершілік.	8
4.2. Қалдықтармен жұмыс істеу жүйесін құрудың міндеттемелері мен қағидаттары.....	9
4.3. Қоғамда пайда болатын қалдықтарды анықтау.....	9
4.4. Өндіріс және тұтыну қалдықтарымен жұмыс істеу жөніндегі іс-шараларды жоспарлау.....	10
4.5. Қоғамда қалдықтармен жұмыс істеу тәсілдерін белгілеу және негіздеу.	10
4.6. Қоғамның қалдықтарын сақтау орындары мен орналастыру объектілерін басқару.	11
4.7. Өндіріс және тұтыну қалдықтарын сақтау әдістері.	11
4.8. Қалдықтарды сұрыптауды, таңбалауды және тасымалдауды басқару.	12
4.9. Қалдықтармен жұмыс істеу жүйесінің жұмыс істеуін қамтамасыз ету.	12
4.10. Қалдықтарды басқару жүйесіндегі бақылау және мониторинг.	12
5. Биоәртүрлілікті басқару және оны Қоғамда сақтау.....	13
5.1. Жалпы ережелер және басқару тәсілі.	13
5.2. Қоғамның биоәртүрлілікті сақтау жөніндегі міндеттемелері.....	15
5.3. Биоәртүрлілікті сақтау қызметін жоспарлау.....	15
5.4. Қоғамның Биоалуантүрлілікті сақтау бойынша қызметін енгізу, жұмыс істеу және талдау.....	16
5.5. Сәйкестікті бақылау және бағалау. Түзету және ескерту әрекеттері.....	17
6. Қоғамдағы объектілерді жою (жабу) және қалпына келтіру процесін басқару	18
6.1. Жалпы ережелер, мақсат және жауапкершілік.	18
6.2. Жою бойынша негізгі жұмыстарды анықтау.	19
6.3. Объектілер жойылғаннан кейін қалдықтарды қалпына келтіру, кәдеге жарату және(немесе) жою және бұзылған жерлерді қалпына келтіру.	20
6.4. Объектілер жойылғаннан кейін жер үсті және жер асты суларының, атмосфералық ауаның, топырақ пен өсімдік жамылғысының сапасын бақылау.	21
6.5. Қаржылық қамтамасыз ету мөлшерін есептеу.	21
6.6. Қоғамдағы жою бойынша жүргізілетін негізгі жұмыстар мен іс-шаралардың жоспарлы құнын айқындау.	21
6.7. Полигондардың тарату қорын қалыптастыру қағидалары.	22
6.8. Жою жоспары және Қоғамдағы қатты пайдалы қазбаларды өндіру жөніндегі операциялардың салдарын жоюдың шамамен құнын есептеу әдістемесі.	22
6.9. Қоғамда жер қойнауын пайдалану салдарын жоюды жоспарлау процесі.	24
7. Қоғамдағы қоршаған ортаны қорғауды басқару бойынша стейкхолдерлермен өзара іс-қимыл..	25
8. Нормативтік сілтемелер	25

1. Мақсаты және қолдану саласы

1.1. Осы «Самұрық-Энерго» АҚ компаниялар тобындағы Қоршаған ортаны қорғауды басқарудың корпоративтік стандарты (бұдан әрі - Стандарт) өндірістік қызмет және Қоғамның өнімді жеткізуі процесінде туындайтын қоршаған ортаға тигізетін теріс әсерді азайту және мүмкіндігінше болдырмау мақсатында «Самұрық-Энерг» АҚ мен оның ЕҰ-ларының Қоршаған ортаны қорғауды басқару тәсілін анықтайды. Стандарт мынадай:

- су ресурстарын басқару саласындағы;
- қалдықтармен жұмыс істеуді басқару саласындағы;
- биоалуантүрлілік саласындағы;
- Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес объектілерді жабу және қалпына келтіру саласындағы экологиялық аспектілерді қамтиды.

1.2. Стандарт Қоғамның барлық құрылымдық бөлімшелеріне қолданылады.

1.3. ЕҰ Қоғамның Қоршаған ортаны қорғауды басқару саласындағы стандартының талаптарына, міндеттемелеріне және қағидаттарына қайшы келмейтін және Стандартпен салыстырғанда төмендетілмеуге тиіс өздерінің ішкі құжаттарын әзірлей алады.

2. Терминдер мен қысқартулар

Термин қысқарту	Анықтама
Биоалуантүрлілік	барлық көздердің ішінде, соның ішінде құрлықтағы, теңіздегі және басқа су экожүйелерін және олар бір бөлігі болып табылатын экологиялық кешендерді қоса алғанда, тірі организмдердің өзгергіштігі; бұл ұғым түр шеңберіндегі, түрлер арасындағы әралуандықты және экожүйелердің әралуандығын қамтиды.
Су ізі	бұл табиғи көздерден алынған және тауарлар мен қызметтерді өндіру үшін, сондай-ақ контексті ескере отырып, өндіріске ілеспе басқа да қажеттіліктерді қамтамасыз ету үшін пайдаланылған судың жалпы көлемі: бар аймақтағы су ресурстарының қолжетімділігі, бір су алу көзінен су алатын тұтынушылар саны, суды пайдалануға байланысты тәуекелдер және т. б.
Қоршаған ортаға тигізетін әсер	Қоғам қызметінің, оның өнімдері мен қызметтерінің толық немесе ішінара нәтижесі болып табылатын қоршаған ортадағы кез келген теріс немесе оң өзгеріс
Қалдықтарды уақытша сақтау	адамдардың өндіріс және тұтыну қалдықтарын, олар түзілетін қызмет нәтижесінде, уақытша сақтау орындарында және жобалау құжаттамасында айқындалған мерзімдерге (бірақ алты айдан аспайтын) оларды кейіннен кәдеге жарату, қайта өңдеу, сондай-ақ қайта өңдеуге немесе кәдеге жаратуға жатпайтын қалдықтарды жою жөніндегі операцияларды жүзеге асыратын ұйымдарға беру үшін жинақтауы
Аршылған жыныстар	жер қойнауынан қатты пайдалы қазбалармен бірге алынатын және оларда пайдалы компоненттердің болмауы немесе олардың аз концентрацияда болуы салдарынан алынған қатты пайдалы қазбалардан бөлінгеннен кейін қалатын тау жыныстары
ЖЭС	жел электр станциясы
«Самұрық-Энерго» АҚ компаниялар тобы	«Самұрық-Энерго» АҚ және дауыс беретін акцияларының (қатысу үлестерінің) жүз пайызы тікелей «Самұрық-Энерго» АҚ-ға меншік немесе сенімгерлік басқару құқығымен тиесілі заңды тұлғалар

МАЭС	мемлекеттік аудандық электр станциясы
СЭС	су электр станциясы
ЕҰ	еншілес ұйымдар
Ластаушы заттар	ауадағы, топырақтағы немесе судағы теріс әсер ететін кез келген физикалық, химиялық, биологиялық немесе радиологиялық заттар, сондай-ақ концентрациясы белгіленген фондық деңгейден асатын немесе қоршаған ортада табиғи түрде түзілмейтін кез келген химиялық заттар
Қалдықтарды көму	қалдықтарды шектеусіз мерзім ішінде қауіпсіз сақтау үшін арнайы белгіленген орындарда жинау
ТжЕӨ	түзету және ескерту әрекеттері
Жою	рекультивацияны қоса алғанда, өндірістік объектілер мен жер учаскелерін қоршаған ортаның, халықтың өмірі мен денсаулығының қауіпсіздігін қамтамасыз ететін жағдайға келтіру мақсатында жүргізілетін іс-шаралар кешені
Қалдықтарды залалсыздандыру	механикалық, физика-химиялық немесе биологиялық өңдеу арқылы қалдықтардың қауіпті қасиеттерін азайту немесе жою
Қоғам	«Самұрық-Энерго» АҚ және оның ЕҰ жиынтық атауы
I санаттағы объектілер	қоршаған ортаға айтарлықтай теріс әсер ететін объектілер
ҚОӘБ	қоршаған ортаға әсерді бағалау
ЕҚТА	ерекше қорғалатын табиғи аумақтар
Полигон операторы	полигон заңды пайдалануында тұрған жеке немесе заңды тұлға
Тәуекелді бағалау	қоршаған ортаға және адам денсаулығына тікелей және әлеуетті қауіп-қатерді белгілеу, қауіптің ауқымын және оның ықтимал салдарын айқындау, оның ішінде жер қойнауы учаскесінің объектісінде немесе белгілі бір жағдайларда қауіптің алдын алу және жою нұсқаларын жол беру, тәуекелді қоғамдық қабылдау, әлеуметтік-экономикалық әсер, артықшылық және техникалық орындылық факторлары негізінде талдауды қоса алғанда. Тәуекелді бағалау тәуекелдерді басқарудың негізгі элементі болып табылады
Қауіпті қалдықтардың паспорты	шығарылған жері бойынша қалдықтардың пайда болу процестерінің, олардың сандық және сапалық көрсеткіштерінің, олармен жұмыс істеу қағидаларының, оларды бақылау әдістерінің, осы қалдықтардың қоршаған ортаға, адам денсаулығына және (немесе) адамдардың мүлкіне зиянды әсер ету түрлерінің стандартталған сипаттамасын, қалдықтарды өндірушілер, оларды меншігінде бар өзге де тұлғалар туралы мәліметтерді қамтитын құжат
Қалдықтарды көму полигоны	экологиялық, құрылыс және санитариялық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкес келетін қалдықтарды алып қою ниетінсіз оларды тұрақты орналастырудың арнайы жабдықталған орны.
БҰҰ ДБ	Біріккен Ұлттар Ұйымының Даму бағдарламасы
Рекультивация	белгілі бір нысаналы пайдалану үшін бұзылған жерлерді, оның ішінде бұзылған жерлердің теріс әсерінің нәтижесінде өз құндылығын толық немесе ішінара жоғалтқан іргелес жер учаскелерін қалпына келтіруге, сондай-ақ қоршаған орта жағдайларын жақсартуға бағытталған жұмыстар кешені
АЭК	Аймақтық Энергетикалық компания

Стейкхолдерлер	мүдделері Қоғам қызметі шеңберінде қозғалатын жеке және заңды тұлғалар
Ағынды сулар	өндірістік немесе тұрмыстық қажеттіліктерге пайдаланылған және бұл ретте олардың бастапқы құрамын немесе физикалық қасиеттерін өзгерткен қосымша қоспалар (ластағыштар) алған сулар. Атмосфералық жауын-шашын кезінде, көшелерді суару кезінде немесе одан кейін елді мекендер мен өнеркәсіптік кәсіпорындардың аумағынан ағатын сулар, пайдалы қазбаларды өндіру кезінде пайдаланылатын сулар да ағынды сулар болып саналады
ЭМЖ	Экологиялық менеджмент жүйесі
ТЭО	Жылу электр орталығы
Қалдықтарды кәдеге жарату	қалдықтарды технологиялық цикл кезеңдерінде пайдалануға байланысты қызмет және (немесе) есептен шығарылған бұйымдарды қайта (қайталама) пайдалануды немесе қайта өңдеуді қамтамасыз ету.
Эскроу-шот	клиент айқындаған шарттар басталғанға немесе орындалғанға дейін осы тұлғаның банктік шот бойынша шығыс операцияларын жасау құқығын шектей отырып, клиент үшінші тұлғаның атына ашатын ағымдағы немесе жинақ шоты

3. Қоғамдағы су ресурстарын басқару

3.1. Жалпы ережелер мен жауапкершілік.

3.1.1. Су ресурстарын басқару стандарты мыналарды белгілейді:

- экожүйенің ажырамас құрамдас бөлігі, жалпы пайдалану ресурсы, адамның негізгі құқықтарының объектісі ретінде жұмыс істеу қағидаларын;
- су ресурстарын тұтыну үшін жауапкершілік және оларға және жалпы қоршаған ортаға теріс экологиялық әсерді азайтуға ұмтылуды.

3.1.2. Қоғамның суды пайдалану саласындағы рөлі мен жауапкершілігі Қоғамның орнықты даму және нарықтық құнды қолдау қағидаларына сәйкес қоршаған ортаға зиян келтірмей, негізді корпоративтік шешімдер қабылдауынан көрінеді.

3.1.3. Су ресурстарын қорғау саласындағы стандарттың мақсаты оларға тигізетін әсерді азайту болып табылады, соның ішінде:

- тұщы суды тұтыну көлемін азайту;
- бірнеше рет және қайта пайдаланылатын судың үлесін көбейту;
- «Богатырь Көмір» ЖШС – да қосымша түзілетін дренаждық (шахталық) суларда сарқынды суларды ағызу көлемін және сарқынды сулардағы зиянды заттардың концентрациясын төмендету;

- суды пайдалануға қатысты тәуекелдерді азайту;
- ағызылатын ағынды сулардың сапасын жақсарту.

3.1.4. Су ресурстарын басқару саласындағы негізгі міндеттер:

- Қоғамда міндетті пайдалануға арналған су ресурстарын басқарудың негізгі принциптерін анықтау;
- су ресурстарын басқару жүйесін үздіксіз жақсартуды қамтамасыз ету;
- түрлі бөлімшелерді келісілмеген басқару және Қоғамның түрлі қажеттіліктері үшін суды пайдаланудың қалыптасқан тәжірибесіне қарсы (ауыз су, өндірістік, шаруашылық-тұрмыстық және басқа да қажеттіліктер) Қоғамда су ресурстарын басқарудың біртұтас процесін қамтамасыз ету;
- мүдделі тараптардың Қоғамдағы су ресурстарын басқару процесіне қатысуын қамтамасыз ету.

3.1.5. Стандартты енгізу мыналарға мүмкіндік береді:

- су ресурстарын басқару жүйесіне бірыңғай тәсілді қолдану;
- Қоғамның мүдделі тараптармен су ресурстарын пайдалану және су көздеріне әсер ету бойынша өзара іс-қимыл деңгейін арттыру;
- ықтимал тәуекелдерді, олардың салдарын басқару, сондай-ақ оларды азайту мүмкіндіктерін анықтау;
- өндірістік және ауыз су мақсаттары үшін тұщы су тапшылығының өсіп келе жатқан проблемасы жағдайында өндірістік процестердің тұрақтылығын қамтамасыз ету;
- халықаралық деңгейде инвестициялық тартымдылықты, Қоғамның имиджін және сенімін арттыру.

3.2. Міндеттемелер мен қағидаттар.

3.2.1. Қоғам су ресурстарын сақтау және қауіпсіздікті қамтамасыз ету мақсатында су ресурстарын басқарудың тиімді және ашық корпоративтік жүйесін әзірлеу мен қолдану, Қоғам қатысатын өңірлерде мүдделі тараптармен және жергілікті тұрғындармен ынтымақтастық жөніндегі міндеттемелерді қабылдайды.

3.2.2. Қоғам қызметінің нәтижесінде әсер ететін су ресурстарын басқару саласында шешімдер қабылдаудың негізгі қағидаттары:

- 1) тұрақты су балансын қоса алғанда, су ресурстарын адал басқару;
- 2) Қазақстан Республикасы заңнамасының (бұдан әрі – ҚР) және су ресурстарына қатысты халықаралық шарттардың талаптарын сақтау, сондай-ақ Қоғам қатысатын өңірдегі барлық мүдделі тараптардың пікірін ескере отырып, халықаралық стандарттар мен үздік практикаларға сәйкес келуге ұмтылу;
 - 1) су тікелей алынғанына немесе делдалдар арқылы сатып алынғанына қарамастан, су алудың бастапқы көздерін бағалау және есепке алу;
 - 2) Қоғамның су ресурстарын ұтымды басқару жөніндегі іс-шаралар жоспарларын әзірлеу және бейімдеу;
 - 3) өндірістік мақсаттар үшін ауыз су сапасын пайдалануды барынша нөлге дейін төмендету;
 - 4) Қоғам қызметкерлерін Стандартты іске асыру үшін қажетті уақыт пен ресурстармен қамтамасыз етуді қоса алғанда, Стандартты табысты іске асыру үшін қажетті ұйымдастырушылық әлеуетті қолдау;
 - 5) су ресурстарын басқарудың өз жүйесін үздіксіз жетілдіру үшін озық тәжірибені зерделеу мақсатында мемлекеттік органдармен және үкіметтік емес ұйымдармен жоспарлар мен саясаттарды іске асыру жөніндегі іс-қимылдарды үйлестіру;
 - 6) су алу көздерінде және сарқынды су қабылдағыштарда су алу мен су бұруды есепке алу аспаптарына, аспаптардың болуы, олардың жарамдылығы, уәкілетті органның уақтылы тексеруі мен пломбалауы тұрғысынан жыл сайын түгендеу жүргізу;
 - 7) су ресурстары тапшылығы бар аудандарда Қоғам қызметін жүргізуден бас тарту;
 - 8) стейкхолдерлердің Қоғамдағы су ресурстарын басқару жүйесі туралы материалдарға, ақпаратқа қол жеткізуін ұйымдастыру.
- 3.2.3. Су ресурстарын басқару жүйесі, Суды үнемдеу жөніндегі іс-шаралар жоспары және су ресурстарына қатысты ағымдағы көрсеткіштер туралы ақпарат «Самұрық-Энерго» АҚ және ЕҰ ресми сайттарында, Орнықты даму туралы есепте жарияланады.

3.3. Қоғамның суды үнемдеуге деген ұмтылысы.

3.3.1. Стандарт негізінде Қоғам:

- нормативтік-құқықтық актілердің талаптарына, сондай-ақ Қоғам қызметіне интеграцияланған, орнықты даму саласындағы жетекші халықаралық стандарттардың талаптарына

сәйкес су ресурстарын қауіпсіз пайдалануды және ұтымды тұтынуды жүзеге асыруға

– су ресурстарын басқару саласындағы бағдарламаларды (іс-шаралар жоспарларын) және іс-шаралардың жол карталарын, соның ішінде пайдаланылатын технологиялар мен құзыреттерге сұранысты әзірлеуге;

– су ресурстарын басқару саласындағы іс-шараларды енгізу және іске асыруға;

– су ресурстарын басқару саласындағы іс-шараларды енгізу үшін персоналды бөлу және оқыту;

– су ресурстарын басқарумен байланысты тәуекелдерді басқару (сәйкестендіруді, бағалауды, әрекет ету әдісін таңдауды, тәуекелді болдырмау және/немесе оның әсер ету дәрежесін төмендету жөніндегі іс-шаралар жоспарын әзірлеуді және іске асыруды, одан әрі мониторингті қоса алғанда);

– су ресурстарын басқарумен байланысты тәуекелдерді басқару жөніндегі іс-шараларды іске асыру үшін бюджетті әзірлеуге, жоспарлауға;

– су ресурстарын басқару саласындағы тәуекелдерді іске асыру ықтималдығын азайту жөніндегі бағдарламаларды (іс-шаралар жоспарларын) іске асыруға және бастамаларды іске асырудың тиімділігі туралы есептерді ұсынуға;

– су ресурстарын басқаруды бақылауды жүзеге асыратын ҚР мемлекеттік қадағалау органдарымен өзара іс-қимыл жасауға тиіс.

3.4. Тәуекелдерді бағалау.

3.4.1. Суды пайдалануға қатысты тәуекелдерді басқару тәуекелді егжей-тегжейлі талдауды және экономикалық шешімді іске асырудан алынатын пайда мен мүмкін болатын шығындарды теңестіру үшін экологиялық тәуекелдің қолайлы немесе рұқсат етілген деңгейінде іс жүзінде іске асырылатын шаруашылық шешімдерді қабылдауға мүмкіндік беретін оның теріс салдарын азайтатын іс-шараларды әзірлеуді қамтуға тиіс.

3.4.2. Тәуекелдерді сәйкестендіруді және бағалауды, Қоғамда су пайдалануға қатысты тәуекелдерді басқару жөніндегі іс-шаралар жоспарын әзірлеуді қамтитын су ресурстары саласындағы тәуекелдерді басқару рәсімі тәуекелдерді басқару мәселелерін регламенттейтін ішкі нормативтік құжаттарға (ІНҚ) сәйкес жүзеге асырылады.

3.4.3. Суды пайдалану тәуекелдерін басқару бойынша әзірленген шаралардың орындалуын бақылау тәуекелдерді басқару жөніндегі жұмыстың жай-күйі мен тиімділігі туралы ақпарат алу мақсатында іс-шаралардың орындалуын сапалық және сандық тұрғыдан өлшеуді қамтиды.

3.4.4. Қоғамда су пайдалану тәуекелдерін басқару жөніндегі шаралардың іске асырылуын бақылау мыналар:

– өндірістік мониторинг және өндірістік экологиялық бақылау деректерін талдау арқылы;

– ҚР қолданыстағы экологиялық және санитарлық-эпидемиологиялық заңнамалары талаптарының орындалуын талдау;

– өндірістік экологиялық бақылау және ҚР экологиялық және санитарлық-эпидемиологиялық заңнамаларының сақталуына мониторинг жүргізу барысында анықталған сәйкессіздіктерді талдау;

– ЭМЖ ішкі аудит нәтижелерін талдау;

– басқа мүдделі тараптардан келіп түскен деректерді талдау арқылы жүзеге асырылуға тиіс.

3.4.5. Су ресурстарын ұтымды пайдалану мақсатында Су ресурстарын ұтымды пайдалану жөніндегі жоспар (бұдан әрі - Жоспар) әзірленуге тиіс, ол таза суды пайдалануды ықтимал қысқарту, нормативке сай тазартылған суды ағызуды азайту, су ресурстарын қайта немесе айналымда пайдалануды ұлғайту есебінен, тасымалдау кезінде суды ысыра етуді азайту жөніндегі іс-шараларды қамтиды. Бұл Жоспарда ағынды суларды қолданар алдында және/немесе ағызар алдында судың сапасын арттыруға бағытталған іс-шаралар болуы мүмкін. Жоспар өзінің «су ізін» бақылау кезінде алынатын деректер әзірленеді.

3.4.6. Жоспар мыналарды қамтуы тиіс:

- 1) табиғи көздерден су алуды қысқарту жөніндегі іс-шаралар;
- 2) ағындардың сапасын жақсарту және оларды қайта пайдалану жөніндегі іс-шаралар;
- 3) су ресурстарын басқару саласындағы мүдделі тараптармен ықтимал ынтымақтастық жөніндегі іс-шаралар;
- 4) іс-шараларды іске асыру мерзімдері;
- 5) барлық Жоспарды немесе онда көзделген іс-шаралардың бір бөлігін іске асыру кезіндегі қажетті ресурстар мен экономикалық тиімділікті есептей отырып, Жоспар тармақтарын іске асыруға арналған бюджет, жеке-жеке.

3.5. Ағынды суларды ағызу.

3.5.1. Рұқсат етілген төгінділер нормативтерінің келісілген жобасында көрсетілген төгінділер нормативтері, сондай-ақ алынған рұқсаттардың шарттарында белгіленген төгінділер мен суды пайдалануға арналған лимиттері бар «Самұрық-Энерго» АҚ-ның барлық ЕҰ-лары қоршаған ортаға төгілетін нормативтерін төгінділер мүлтіксіз сақтайды.

3.5.2. Ағынды суларда ластаушы заттардың болуына жол берілетін нормативтер және олардың көлемі заңнамалық тәртіппен белгіленеді. Ағызу алдында ағынды сулар бекітілген санитарлық-гигиеналық нормативтерге дейін тиісті тазалаудан өтуі тиіс.

3.5.3. Қоршаған ортаға зиян келтірмеу үшін бақылау ұңғымалары желісі бойынша жер үсті және жер асты суларының су және температуралық режимдерін өзгерту процестеріне тұрақты Талдамалық мониторинг, сондай-ақ сорғы жабдықтарын, сумен күл шығару жүйесінің құбыржолдарын, тазарту жабдықтары мен сарқынды суларды ағызу жабдықтарын уақтылы жөндеу қамтамасыз етілуге тиіс.

4. Қоғамдағы қалдықтармен жұмыс істеу жүйесін басқару

4.1. Жалпы ережелер және жауапкершілік.

4.1.1. Стандарт мыналарды:

- қоршаған ортаға теріс әсерді болдырмау мақсатында Қоғамдағы өндіріс және тұтыну қалдықтарын басқару жүйесіне қойылатын ережелер мен талаптарды;
- қалдықтарды олардың өмірлік циклінің барлық кезеңдерінде өңдеуге жауапкершілікті, сондай-ақ оларға және жалпы қоршаған ортаға тигізетін теріс экологиялық әсерді азайтуға ұмтылуды белгілейді.

4.1.2. Қоғамның қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы рөлі мен жауапкершілігі Қоғамның орнықты даму және нарықтық құнды қолдау қағидаттарына сәйкес қоршаған ортаға зиян келтірмей, негізді корпоративтік шешімдер қабылдауынан көрінеді.

4.1.3. Қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі талаптар мынадай қызмет түрлерін жүзеге асыру кезінде:

- электр және жылу энергиясын өндіру процесін және техникалық қызмет көрсету процестерін жүзеге асыру кезінде;
- көмір өндіру және қосалқы өндірістік процестер кезінде;
- шикізатты, материалдарды және басқа да тауарлық-материалдық құндылықтарды (ТМҚ) сатып алу кезінде;
- шикізатты, өнімді және басқа ТМҚ тасымалдау мен сақтау кезінде;
- тиеу-түсіру жұмыстарын жүргізу кезінде;
- зертханалық зерттеулерді жүргізу кезінде;
- өндірістік департаменттердің аумағында жұмыстарды орындайтын және қызметтер

көрсететін жеткізушілермен және мердігерлермен өзара іс-қимыл жасау кезінде;

– бөлшектеу, монтаждау және жөндеу жұмыстарын орындауға келісімшарттар мен шарттар жасасу кезінде ескерілуге тиіс.

4.1.4. В Қоғамда, барлық деңгейлерде өндіріс және тұтыну қалдықтарымен жұмыс істеу жүйесінің жұмыс істеуі мен жұмыс істеуін талдау үшін жауапкершілік белгіленуге тиіс.

4.2. Қалдықтармен жұмыс істеу жүйесін құрудың міндеттемелері мен қағидаттары.

4.2.1. Стандарттағы қалдықтарды қалыптастыру және одан әрі басқару процестері өндірістің барлық негізгі және қосалқы технологиялық процестерінің ажырамас бөлігі ретінде қарастырылады.

4.2.2. Қалдықтармен жұмыс істеу кезінде Қоғамның барлық құрылымдық бөлімшелері қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы ҚР қолданыстағы экологиялық және санитарлық-эпидемиологиялық заңнамаларының талаптарын сақтауға тиіс, атап айтқанда мыналарға:

– Қоғамның барлық құрылымдық бөлімшелерінің аумағында өндіріс және тұтыну қалдықтарын белгіленген нормалар мен ережелерге сәйкес жинауды, сақтауды және орналастыруды жүзеге асыруға;

– өндіріс және тұтыну қалдықтарының барлық түрлерін сәйкестендіруді жүзеге асыруға және қалдықтарды жинаудың ұйымдастырылған орындары мен орналастыру объектілерін түгіндеуді жүргізуге;

– белгіленген тәртіппен өндірістің және тұтынудың түзілетін қалдықтарының түзілу нормативтері мен орналастыру лимиттерін әзірлеуге және бекітуге;

– өндіріс және тұтыну қалдықтарын паспорттауды жүзеге асыруға;

– өндіріс және тұтыну қалдықтарымен жұмыс істеу саласында заңнамада белгіленген есептілікті есепке алуға және толтыруға;

– өндіріс және тұтыну қалдықтарын басқару жөніндегі оңтайлы іс-шараларды жоспарлауға және іске асыруға, оның ішінде олардың білім беру және орналастыру көлемін азайтуға, сондай-ақ олардың қоршаған ортаға теріс әсерін азайтуға (жоюға);

– өндіріс және тұтыну қалдықтарымен жұмыс істеу жөніндегі қызметтің нәтижелілігіне талдау және бағалау жүргізуге, қажетті түзету іс-шараларын әзірлеуге және іске асыруға;

– өндіріс және тұтыну қалдықтарымен жұмыс істеудің барлық кезеңдерінде бақылауды жүзеге асыруға;

– өндіріс және тұтыну қалдықтарымен жұмыс істеу процесінде жұмыс істейтін қызметкерлерді оқытуға және олардың біліктілігін арттыруға міндетті.

4.3. Қоғамда пайда болатын қалдықтарды анықтау.

4.3.1. Қалдықтың пайда болу сәті «Богатырь Көмір» ЖШС-дағы аршылған жыныстарды қоспағанда, бухгалтерияның тиісті есептен шығару актісін ресімдей отырып, тұтынушылық қасиеттерін жоғалтқан шикізаттың, материалдардың, өзге де бұйымдардың қалдықтарын есептен шығарған (аударған) уақыты болып есептеледі.

4.3.2. Қалдықтарды сәйкестендіру процесі қалдықтардың түрін анықтауды, оның құрамдас бөлігі және басқа сипаттамалары туралы деректерді нақтылауды қамтиды.

4.3.3. Өндіріс және тұтыну қалдықтарын бірдейлендіру қалдықтардың пайда болу көздерін түгіндеу деректері негізінде, оларды сақтау және орналастыру орындарына жыл сайын жүргізілетін тексеру жүргізе отырып, өз күшімен және/немесе қызметтің осы түрін жүргізуге лицензиясы бар бөгде ұйымдарды тарта отырып жүзеге асырылуға тиіс. Өндіріс және тұтыну қалдықтарын уақытша сақтау және орналастыру орындары өндіріс және тұтыну қалдықтарын жинауға, пайдалануға, қолдануға, залалсыздандыруға, тасымалдауға, сақтауға және көмуге қойылатын қолданыстағы санитариялық-эпидемиологиялық және экологиялық талаптарға сәйкес келуге тиіс.

4.3.4. Қалдықтарды қалыптастыру көздері мен жинақтау орындарының құрамында негізгі

және қосалқы өндірістерді, технологиялық процестерді, жекелеген өндірістік және қосалқы қондырғыларды, жабдықтардың жекелеген бірліктерін және т. б. ескеру қажет. Қалдықтардың пайда болу көздері мен жинақтау орындарын түгендеу білім беру көздері бойынша да, жинақтау орындары бойынша да, оның ішінде рұқсатсыз орналастыру кезінде де барлық инфрақұрылымға таралуы тиіс.

4.3.5. Қалдықтардың түрлерін қоршаған ортаға қауіптілік кластарына жатқызу ҚР Қоршаған ортаны қорғау саласындағы қолданыстағы заңнамаға сәйкес жүзеге асырылуға тиіс. Қоғам өндірістің және тұтынудың түзілетін қалдықтарын сәйкестендіруді дербес немесе ішінара жүзеге асыра алмайтын жағдайларда осы мақсатта қызметтің осы түрін жүзеге асыруға лицензиясы бар мамандандырылған мердігерлік ұйымдарды тарту қажет.

4.3.6. Өндірістің және тұтынудың пайда болған қалдықтарының әрбір түріне ҚР қолданыстағы заңнамасында бекітілген нысанға (дарға) сәйкес қауіпті қалдықтардың паспорты жасалуы тиіс.

4.3.7. Өндіріс және тұтыну қалдықтары сәйкестендірілгеннен кейін қоғам дербес немесе қызметтің осы түріне лицензиясы бар мамандандырылған бөгде ұйымдарды тарта отырып, түзілетін және орналастырылатын қалдықтардың көлемі мен құрамы, оларды уақытша сақтау және/немесе орналастыру әдістері, түзілетін қалдықтардың нормативтерін есептеу, олармен жұмыс істеу жөніндегі іс-шаралар туралы мәліметтерді қамтитын қалдықтарды басқару бағдарламасын әзірлеуге тиіс және т.б.

4.4. Өндіріс және тұтыну қалдықтарымен жұмыс істеу жөніндегі іс-шараларды жоспарлау.

4.4.1. Қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы іс-шараларды әзірлеу және жоспарлау кезінде мыналарға:

- қолда бар, ең жақсы тиімді ресурс үнемдейтін және аз қалдықты технологияларды, жабдықтар мен материалдарды енгізу есебінен өндірістің және тұтынудың түзілетін қалдықтарының көлемі мен қауіптілік дәрежесін төмендетуге;
- қалдықтарды жинау орындары мен орналастыру объектілерінің қоршаған ортаға әсерін мониторингтеуді қоса алғанда, қалдықтармен жұмыс істеуді бақылау мен мониторингтеудің қолданылатын және жаңа прогрессивті әдістерін енгізуді жетілдіре отырып, түзілетін қалдықтардың қоршаған ортаға қауіптілік дәрежесін төмендетуге;
- өндірілген қалдықтарды пайдалану үлесін арттыруға, оның өмірлік циклі аяқталғаннан кейін өніммен оңтайлы жұмыс істеуге және т. б.;
- экологиялық және санитариялық-эпидемиологиялық заңнамалардың талаптарына сәйкес қалдықтарды орналастыру объектілерінің қоршаған ортаға әсерін азайту, қалдықтарды жинаудың жаңа орындарын ұйымдастыруға және қолда бар орындарын және орналастыру объектілерін жетілдіруге;
- басқарудың оңтайлы рәсімдерін әзірлеу және енгізу, жауапкершілікті күшейте, Қоғамның барлық қызметкерлерін басқару процестеріне тарту, сондай-ақ олардың құзыреттілік деңгейін арттыру арқылы қалдықтарды басқарудың тиімділігін арттыруға бағытталған іс-шаралар ескерілуі керек.

4.5. Қоғамда қалдықтармен жұмыс істеу тәсілдерін белгілеу және негіздеу.

4.5.1. «Самұрық-Энерго» АҚ-ның барлық ЕҰ-лары белгіленген тәртіппен барлық анықталған қалдықтармен жұмыс істеудің оңтайлы тәсілдерін айқындауға тиіс.

4.5.2. Қалдықтармен жұмыс істеудің ықтимал тәсілдерінің тізбесі мыналарды қамтуы тиіс:

- қалдықтарды қайта өңдеу;
- өндіріс департаментінің өзінде қалдықтарды басқа технологиялық процестерде шикізат

және материалдар ретінде пайдалану;

- қалдықтарды бөгде мамандандырылған ұйымдарға кәдеге жаратуға беру;
- қалдықтарды үшінші тарап тұтынушыларына пайдалану үшін сату;
- қалдықтарды өз объектілерінде (полигондарда) оларды пайдаланғанға немесе орналастырғанға дейін жинақтау.

4.5.3. Қалдықтармен жұмыс істеудің оңтайлы тәсілдерін белгілеу критерийлері мыналар болып табылады:

- қалдықтармен жұмыс істеу мәселелері бойынша ҚР заңнамалық және басқа да нормативтік құқықтық актілерінің талаптары;
- олармен жұмыс істеудің барлық кезеңдерінде қалдықтардың теріс әсерін барынша азайту;
- қалдықтарды экономикалық айналымда барынша пайдалану;
- қалдықтарды қабылдау, пайдалану және залалсыздандыру бойынша оңтайлы орналасқан мамандандырылған ұйымдардың болуы;
- қалдықтармен жұмыс істеу және тұтыну тәсілінің экономикалық орындылығы.

4.5.4. Өндіріс және тұтыну қалдықтарымен жұмыс істеудің белгіленген тәсілі құжатталуы, қалдықтарды кәдеге жарату үшін бөгде мамандандырылған ұйымдарға беру тиісті құжаттармен (шарттар, жүкқұжаттар, беру актілері және т.б.) расталуы тиіс.

4.6. Қоғамның қалдықтарын сақтау орындары мен орналастыру объектілерін басқару.

4.6.1. Қалдықтарды сақтау орындары мен орналастыру объектілерін орналастыру, салу, жайластыру, күтіп ұстау және пайдалану ҚР-да қолданыстағы өндіріс және тұтыну қалдықтарын жинауға, пайдалануға, қолдануға, залалсыздандыруға, тасымалдауға, сақтауға және көмуге қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық және экологиялық талаптарға сәйкес келуі тиіс.

4.6.2. Қалдықтардың әрбір анықталған түрі үшін оның қауіптілік және уыттылық класын, агрегаттық жай-күйін, ерігіштігін, құбылмалылығын, қауіптілік қасиеттерін және қоршаған ортаға әсер етуі мүмкін басқа да параметрлерді Бағалау жөніндегі деректерге сүйене отырып, оны жинақтау тәсілі белгіленуге тиіс. Қалдықтарды уақытша сақтауға арналған объектілер ҚР қолданыстағы санитарлық-эпидемиологиялық заңнамасының талаптарына сәйкес жабдықталуы тиіс. Қалдықтарды орналастыру объектілері мемлекеттік экологиялық сараптаманың оң қорытындысы бар осы объектілерге арналған жобалау құжаттамасына сәйкес жабдықталуы және пайдаланылуы тиіс.

4.6.3. Қоғамның барлық құрылымдық бөлімшелерінде қалдықтардың экологиялық, санитариялық-эпидемиологиялық қауіпсіздігін қамтамасыз ететін нормативтік талаптарға сәйкес қалдықтарды жинау орындары мен орналастыру объектілерін ұйымдастыру, жайластыру және күтіп-ұстау үшін жауапкершілік белгіленуге тиіс.

4.7. Өндіріс және тұтыну қалдықтарын сақтау әдістері.

4.7.1. Қалдықтарды бөлек жинау қолданыстағы санитариялық-эпидемиологиялық және экологиялық заңнамалардың талаптарына сәйкес, олардың түріне, қауіптілік сыныбына сәйкес (олардың қасиеттеріне, құрамындағы улы заттардың құрамына қарай: қауіпті немесе қауіпті емес), олардың пайда болу орындарында (цехтық қағидат бойынша) немесе орталықтандырылған түрде, санитариялық-эпидемиологиялық, гигиеналық, өрт талаптары мен нормативтері. Өрт қауіпті қасиеттері бар қалдықтарды уақытша сақтау жүзеге асырылатын алаңдар бастапқы өрт сөндіру құралдарымен жабдықталуы тиіс. Қойма үй-жайларында сақталған өндіріс және тұтыну қалдықтарының құрамы мен қасиеттеріне қарай жеке қорғану құралдары, алғашқы медициналық көмек көрсету үшін алғашқы медициналық көмек қобдишасы көзделуге тиіс. Бір алаңда біртекті емес өрт сөндіру құралдары бар заттар мен материалдарды сақтауға тыйым салынады.

4.8. Қалдықтарды сұрыптауды, таңбалауды және тасымалдауды басқару.

4.8.1. Қалдықтарды сұрыптау және таңбалау олардың түрлерін, физикалық-химиялық қасиеттерін (компоненттік құрамы, агрегаттық жай-күйі, ұшқыштығы, ерігіштігі), қауіптілік қасиеттерін, ресурстық сипаттамаларын және т. б. ескере отырып жүзеге асырылуы тиіс. қалдықтардың сипаттамасымен анықталады. Әрбір түрдің қалдықтарын жинауға және жинақтауға арналған ыдыстың түрі және оның экологиялық, санитариялық-эпидемиологиялық қауіпсіздігін қамтамасыз ететін қалдықтарды сақтау шарттары ҚР қолданыстағы санитарлық-эпидемиологиялық және экологиялық заңнамасына сәйкес болуға тиіс.

4.8.2. Қалдықтарды кәдеге жаратуға тасымалдау қажетті ілеспе құжаттарды (автокөліктің және ондағы адамдардың жүк жөнелтуші мен жүк алушының аумағына кіруіне құқық беретін тасымалдаушының мөрімен расталған жол парағын; қауіпті қалдықтар паспортының көшірмесін) жасай отырып, өтеулі шарттың негізінде өз күшімен немесе мердігер ұйымдардың күшімен жүзеге асырылуға тиіс.

4.8.3. Барлық деңгейлерде қалдықтарды сұрыптау және таңбалау жөніндегі белгіленген талаптардың сақталуына, сондай-ақ жауапты тұлғалардың қалдықтарды сұрыптау және таңбалау жөніндегі талаптардың сақталуын бақылауға жауапкершілік белгіленуге тиіс. Қалдықтарды тасымалдау кезінде қауіпсіздік талаптарының сақталуын бақылауды мамандандырылған ұйым жүзеге асырады және бұл міндет шартта бекітіледі.

4.9. Қалдықтармен жұмыс істеу жүйесінің жұмыс істеуін қамтамасыз ету.

4.9.1. Қалдықтармен жұмыс істейтін персоналды оқыту және біліктілігін арттыру.

4.9.1.1. Қалдықтармен жұмыс істеу жүйесінің жұмыс істеуін қамтамасыз ету үшін экологиялық және санитариялық-эпидемиологиялық талаптар саласындағы талаптарды орындау мақсатында қалдықтармен жұмыс істейтін қызметкерлердің кәсіптік даярлығының қажетті деңгейі ұйымдастырылуға тиіс. Кадрларды даярлауға жауапты персонал қалдықтарды басқару және өңдеу саласында оқытуға және біліктілігін арттыруға жататын қызметкерлердің оқу қажеттілігін, санатын және дербес құрамын айқындауға тиіс. Оқыту қажеттілігін айқындау және оқыту және біліктілікті арттыру процестерін іске асыру кезінде тікелей қызметі қалдықтарды басқарумен және олармен жұмыс істеумен байланысты қызметкерлердің мынадай санаттары, сондай-ақ қалдықтармен жұмыс істеу саласында хабардар етуге жататын қызметкерлердің санаттары ескерілуге тиіс.

4.9.1.2. Қызметкерлерді оқытуға тартылатын бөгде ұйымдардың қызметтің осы түріне міндетті түрде лицензиялары болуы тиіс.

4.9.2. Қалдықтармен жұмыс жасау саласындағы өзара іс-қимыл.

4.9.2.1. Қалдықтарды басқару саласында сыртқы мүдделі тараптармен өзара іс-қимылды, басқарудың әртүрлі деңгейлері мен қалдықтарды басқару функцияларын іске асыруға қатысатын жұмысшылардың, сондай-ақ қалдықтарды жинау жөніндегі мамандандырылған ұйымдарды қоса алғанда, басқа басқару жүйелерімен өзара іс-қимыл белгіленуге тиіс. Белгіленген өзара іс-қимыл қалдықтарды басқарудың барлық аспектілері бойынша ақпаратты алу, өңдеу және беру процестерін қамтамасыз етуі тиіс.

4.9.2.2. Сыртқы және ішкі өзара іс-қимыл ұйымдық, өкімдік және жергілікті нормативтік құжаттармен, құрылымдық бөлімшелер туралы ережелермен, қызметкерлердің лауазымдық нұсқаулықтарымен және басқа да нормативтік құжаттармен реттелуі тиіс.

4.10. Қалдықтарды басқару жүйесіндегі бақылау және мониторинг.

4.10.1. Өндіріс және тұтыну қалдықтарын есепке алу массадағы нақты өлшеулер негізінде өндіріс және тұтыну қалдықтарын есепке алу журналында (журналдарында) жүзеге асырылуы тиіс. Қалдықтар санының барлық мәндері қалдықтардың массасы бойынша тоннамен есепке алынады және үтірден кейін үш белгіге дейін (килограммға дейінгі дәлдікпен) дөңгелектенеді. Құрамында сынап бар флуоресцентті лампалар өнімнің массасы бойынша көрсетіледі. Журналдың әрбір толтырылатын жолында бағандарда қалдықтар санының мәндері немесе олар болмаған кезде – нөл көрсетіледі.

4.10.2. Қалдықтармен жұмыс істеу жүйесінің жұмыс істеуі қызмет процесінде пайда болған, жиналған, тасымалданған, кәдеге жаратылған немесе орналастырылған қалдықтарды есепке алудың толықтығын, үздіксіздігін және дұрыстығын қамтамасыз етуге тиіс, сондай-ақ тұрақты негізде олардың лимиттері мен оларды сақтау мерзімдерінен аспауына, қалдықтарды сақтау орындары мен орналастыру объектілерінің санитариялық талаптарға сәйкестігіне бақылау және/немесе мониторинг жүзеге асырылуға тиіс- ҚР эпидемиологиялық және экологиялық заңнамаларына. Қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы өндірістік бақылаудың және/немесе мониторингтің түпкілікті нәтижесі қалдықтарды басқару жүйесіндегі және олармен жұмыс істеу жөніндегі қызметтегі анықталған сәйкессіздіктерді жою бойынша тиімді түзету шараларын әзірлеу және іске асыру болуға тиіс.

4.10.3. Қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы өндірістік бақылау және/немесе мониторинг мыналарды қамтуы тиіс:

- қалдықтардың пайда болу, жинау, сұрыптау, пайдалану, тиеу, түсіру, тасымалдау, жинақтау және орналастыру орындарын мерзімді көзбен шолып тексеру және қалдықтармен жұмыс істеу рәсімдерінің қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі заңнамалық талаптарға сәйкестігін бағалау;
- қалдықтармен жұмыс істеу тәртібі мен ережелерін реттейтін құжатталған ақпараттың болуын мерзімді бақылау;
- қалдықтардың операциялық қозғалысы туралы тіркелген деректердің және қалдықтарды қабылдауды, беруді, пайдалануды және орналастыруды растайтын құжаттардың болуын және жүргізілуін мерзімді бақылау және т. б.;
- қалдықтарды сақтау орындарында және оларды орналастыру объектілерінде тоқсан сайын қоршаған ортаға мониторинг жүргізу.

4.10.4. Қалдықтарды сақтау орындары мен орналастыру объектілеріндегі қоршаған ортаның жай-күйін бақылауды және/немесе мониторингті қызметтің осы түрін жүзеге асыруға тиісті лицензиясы бар өз күштерімен де, бөгде ұйымдармен де жүзеге асыруға болады. Қалдықтарды сақтау орындары мен орналастыру объектілеріндегі қоршаған ортаның жай-күйін бақылау және/немесе мониторингілеу нәтижелері бойынша ҚР экологиялық және санитариялық-эпидемиологиялық заңнамаларының белгіленген нормалары мен талаптарына сәйкессіздіктер (ауытқулар) анықталған кезде сәйкессіздіктерді жою бойынша қажетті түзету шаралары әзірленеді және іске асырылады.

5. Биоәртүрлілікті басқару және оны Қоғамда сақтау

5.1. Жалпы ережелер және басқару тәсілі.

5.1.1. Стандарт табиғи биожүйелердің әртүрлілігін олардың тұрақты өмір сүруін және Қоғам қызметінің аймақтарында сарқылмайтын пайдалануды қамтамасыз ететін деңгейде басқару регламентін белгілейді.

5.1.2. Қоғамның биоалуантүрлілігін басқару қоғамның құрамына кіретін СЭС, ЖЭС және АЭК объектілері орналасқан аудандағы жабайы өсімдіктер мен жануарлар әлеміне жүктемені және тікелей әсерді азайтуды білдіреді.

5.1.3. Орнитофаунаға, ихтиофаунаға және басқа да тұщы су экожүйелеріне, сондай-ақ

жағалау аймақтарының флорасы мен фаунасына, Қоғамның СЭС, ЖЭС және АЭК объектілерін орналастыру ауданындағы өсімдіктер мен жануарлар әлеміне теріс әсерді барынша азайту мақсатында қоршаған ортаға әсерді бағалау (ҚОӘБ) тұрақты негізде жүзеге асырылуға тиіс.

5.1.4. ҚОӘБ биологиялық әртүрлілікке биоалуантүрліліктің бастапқы жай-күйін зерттеу және объектілерді пайдалану сатысында және Қоғам жобаларын іске асырудың ерте кезеңдерінде ықтимал теріс әсерді бағалау негізінде жүргізілуі тиіс.

5.1.5. ҚОӘБ жүргізу процесінде биоәртүрлілікке тікелей және жанама әсерлердің азайғанын және биоәртүрліліктің орны толмас жоғалуына әкелуі мүмкін әсерлердің оларды болдырмауға немесе болдырмауға болатындығын растау қажет;

5.1.6. ҚОӘБ заттай өтемақы бойынша тиімді іс-шаралардың (яғни, өтеу шаралары) параметрлерін айқындауды ескере отырып, зардап шеккен биоәртүрліліктің теріс салдарларының шамасына және түріне сүйеніп, сондай-ақ іс-шараларды жүргізуді ескеріп (олардың қатарына биоәртүрліліктің зардап шеккен компоненттерін сақтау, аймақтағы биоәртүрлілік тұрғысынан басым болып саналатын маңызды аймақтарды қорғау және биоәртүрлілікке қауіп төндіретін факторларды азайту жөніндегі басқа да іс-шаралар кіруі мүмкін) ҚР қолданыстағы экологиялық заңнамасының талаптарына қатаң сәйкес орындалуы тиіс

5.1.7. ҚОӘБ кез келген жоспарланған шаруашылық және өзге де қызметті қамтиды:

– флора мен фаунаның (теңіз сүтқоректілерінің, балықтардың, құстардың, балдырлардың) түрлері, мөлшері мен таралу орындары туралы (бағалы және ерекше қорғалатындарды қоса алғанда), ЕҚТА-ның көзделіп отырған қызметінің болуы мен аумағына жақындығы туралы өзекті және анық (фондық) ақпарат алу;

– әр түрлі өндірістік және қосалқы объектілерді орналастыру үшін алаңды және жоспарланған қызметті жүзеге асырудың баламаларын таңдау кезінде алынған ақпаратты есепке алу;

– өндірістік және қосалқы объектілерді орналастырудың баламаларын және жоспарланған қызметті іске асыруды ескере отырып, жоспарланған шаруашылық және өзге де қызметтің биоалуантүрлілікті сақтауға ықтимал әсерін анықтау;

– көзделген шаруашылық және өзге де қызметтің биоалуантүрлілігін сақтауға әсер етудің маңыздылығын бағалау (тәуекелдің туындау ықтималдығы, дәрежесі, сипаты, ауқымы, таралу аймағы, сондай-ақ экологиялық және олармен байланысты әлеуметтік және экономикалық салдарларды болжау);

– ықтимал авариялық жағдайлардың алдын алу және жедел жою жөніндегі іс-қимылдарды жоспарлауды, су биоресурстарын сақтау және өтеу жөніндегі шараларды, олардың тиімділігі мен іске асыру мүмкіндігін бағалауды қоса алғанда, жағымсыз әсерлерді азайтатын, жұмсартатын немесе алдын алатын іс-шараларды айқындау.

5.1.8. Биоалуантүрлілікке әсер ететін «Самұрық-Энерго» АҚ ЕҰ-лары шаруашылық қызметтің жануарлар мен өсімдіктер әлеміне әсерін мониторингтеу жоспарын (бұдан әрі - Мониторинг жоспары) әзірлеуге тиіс, онда белгілі бір уақыт кезеңінде қол жеткізілуі немесе сақталуы қажет биоәртүрліліктің нақты сипаттамалары көрсетілетін болады. ЕҰ мониторинг жоспары биоалуантүрліліктің жай-күйіне және оны сақтау жөніндегі іс-шараларды іске асырудың табыстылығына байланысты түзетілуі тиіс.

5.1.9. Биоәртүрлілікті сақтау саласындағы стандарттың негізгі объектілері:

– ерекше қорғалатын түрлер мен популяциялар және олардың тіршілік ету ортасы;

– ерекше қорғалатын табиғи аумақтар;

– жоғары құнды биологиялық әртүрлілігі бар аумақтар (Critical Habitats), оның ішінде;

– толығымен жойылып кету қаупі төнген және/немесе жойылып кету қаупі төнген түрлер үшін маңызды тіршілік ету ортасы;

– эндемиялық түрлер және/немесе шектеулі түрлер үшін маңызды тіршілік ету ортасы;

– миграциялық түрлердің және/немесе отар түрлерінің жаһандық ауқымда айтарлықтай жинақталуын қолдайтын тіршілік ету ортасы;

– елеулі қауіп төнген және/немесе бірегей сипатқа ие экожүйелер; және / немесе маңызды эволюциялық процестермен байланысты аумақтар;

- осал экожүйелер (литораль, тұзды батпақтар, өзен сағалары және т. б.);
- инвазиялық түрлер.

5.1.10. Басқарушылық тәсіл мынадай болуы керек:

– ЖЭС жобалары жел энергетикасы қондырғыларының (ЖЭҚ) жануарлар әлеміне әсерін азайтуды көздеуі тиіс - түнде ЖЭҚ жарықтандыру тірі тіршілік иелерінің биоритмдерінің бұзылуына әкелетінін ескере отырып, оны тек габариттік шамдарды пайдаланғанға дейін барынша азайту керек;

– электр тогының соғуынан әуе желілерінде құстардың өлімін барынша азайту үшін оқшауланған сымдармен жарақтандыра отырып, электр беру желілерін реконструкциялау жүргізілуі тиіс;

– гидротурбиналарда балықтың өлімін барынша азайтуға арналған бұйымдар, барлық ГЭС балық қорғау құрылғыларымен жарақтандырылуы тиіс, балық қорғау шарасы ретінде, турбиналық су тартқыштардың алдындағы су тартқыштың жанында тәуліктің қараңғы уақытында су бетін прожекторлармен жарықтандыру жүзеге асырылуы тиіс, балықтың еркін қозғалуы үшін бос су төгуге арналған бұрмалар жабдықталуы тиіс;

– өсімдіктер мен жануарлар әлеміне әсер етуді бақылау үшін визуалды далалық бақылаулар жүргізілуі керек.

5.2. Қоғамның биоәртүрлілікті сақтау жөніндегі міндеттемелері.

5.2.1. Қоғам мыналарға:

– өсімдіктер мен жануарлардың бағалы және ерекше қорғалатын түрлерінің мекендейтін жерлерінде, ерекше сезімтал экологиялық аймақтарда, өсімдіктердің вегетациялық кезеңінде, жабайы жануарлардың көбеюі мен қоныс аударуы кезінде жұмыстарды жүргізуден аулақ болуға ұмтылуға немесе белгілі бір аумақтарда және белгілі бір маусымдарда жұмыстарды жүргізуден аулақ болу мүмкін болмаған кезде әсерді азайтуға;

– жабайы жануарлардың көші-қоны үшін желілік құрылымдар түрінде тұрақты және еңсерілмейтін кедергілердің пайда болуына жол бермеуге ұмтылуға;

– Қоғамның тірі табиғатқа әсерін болдырмау немесе азайту үшін барлық мүмкін шараларды енгізуге және олардың орындалуын қадағалауға;

– биоәртүрлілікті сақтау және энергетикалық инфрақұрылым объектілерінің қоршаған ортаға теріс салдарын азайту мәселелерін талқылау жөніндегі жұмыс тобына қатысуға;

– биоалуантүрлілікті сақтау жөніндегі бағдарламаларды іске асыру мәселелерінде Қазақстандағы БҰҰ ДБ сарапшыларымен ынтымақтасуға міндеттенеді.

5.3. Биоәртүрлілікті сақтау қызметін жоспарлау.

5.3.1. Қоғамның шаруашылық объектілері мен кешендерінің құрылысы құрылысқа рұқсат – жобалау құжаттамасының ұлттық заңнама талаптарына сәйкестігін растайтын құжат негізінде жүзеге асырылуға тиіс. Құрылыс жұмыстары барысында биоәртүрлілікті сақтау жөніндегі шешімдерді қоса алғанда, бекітілген жобалық шешімдерді сақтау міндетті болып табылады.

5.3.2. Қоғам объектілерін пайдалану қоршаған ортаға теріс әсер ету нормативтерін белгілеу және сақтау, ҚР заңнамасында көзделген рұқсат беру құжаттамасының (шығарындыларға, ластаушы заттардың шығарындыларына рұқсат, қалдықтардың түзілу нормативтері мен орналастыру лимиттерін бекіту туралы құжат және т.б.) және жер қойнауын пайдалануға, ерекше қызмет түрлерін жүзеге асыруға лицензиялардың (қажет болған жағдайда) болуы және уақтылы өзектендірілуі шартымен жүзеге асырылуға тиіс). Объектілерді пайдалану бекітілген жобалау құжаттамасына толық сәйкес жүзеге асырылуы тиіс.

5.3.3. Қоғамдағы биоәртүрлілікті сақтау қызметін жоспарлау мыналарды қамтуы тиіс:

- өндірістік қауіптерді сәйкестендіру және тәуекелдерді, биоәртүрлілікке әсер ететін экологиялық аспектілерді бағалау, олардың орнын толтыру үшін тиісті шараларды әзірлеу және іске асыру қажет;
- міндетті орындауға жататын биоәртүрлілікті сақтау саласындағы заңнамалық және өзге де талаптарды сәйкестендіру;
- биоәртүрлілікті сақтау бойынша Қоғам қызметінің басымдықтарын анықтау және осы негізде жоспарлау және бағдарламалық құжаттардың мақсаттары мен міндеттерін қалыптастыру;
- ЕҰ-да Шаруашылық қызметтің жануарлар мен өсімдіктер әлеміне әсерін мониторингтеу жоспарын әзірлеу.

5.3.4. Биоәртүрлілікке әсер ететін тәуекелдер мен экологиялық аспектілерді басқару тәртібі келесі кезеңдерді қамтуы тиіс:

- қауіптерді анықтау, тәуекелдерді сипаттау және бағалау, биоәртүрлілікке әсер ететін экологиялық аспектілер және маңыздыларын анықтау;
- елеулі тәуекелдерге, экологиялық аспектілерге жауап беру тәсілдерін анықтау және оларды төмендету бойынша қосымша іс-шараларды әзірлеу;
- оқиғаларға ден қою жөніндегі іс-шараларды (іске асырылған тәуекелдерді) қоса алғанда, тәуекелдерді және экологиялық аспектілерді басқару жөніндегі іс-шараларды іске асыру;
- тәуекелдер мен экологиялық аспектілерді мониторингілеу;
- іске асырылған тәуекелдер мен тәуекелдерді басқару және экологиялық аспектілер жөніндегі іс-шаралардың нәтижелерін ескере отырып, тәуекелдер мен экологиялық аспектілерді қайта бағалау.

5.3.5. Қауіптерді анықтау және тәуекелдерді, экологиялық аспектілерді бағалау процесінде табиғи биоәртүрліліктің әртүрлілігіне, флора мен фаунаны қоса алғанда, қоршаған ортаға әсер етуі мүмкін оқиғалардың көздері/себептері болып табылатын жағдайлар, оқиғалар анықталады, осындай оқиғалардың/жағдайлардың пайда болу жиілігі мен салдары бағаланады.

5.3.6. Қауіптерді сәйкестендіру және тәуекелдерді, Қоғамның экологиялық аспектілерін бағалау нәтижелері негізінде биоәртүрлілікті сақтау жөніндегі іс-шаралар бағдарламалары әзірленуге тиіс.

5.3.7. Қоғамның биоәртүрлілікті сақтау жөніндегі қызметінің басымдықтарын айқындау және осы негізде мақсаттар мен міндеттерді қалыптастыру барысында алынған бастапқы деректерді ескере отырып мыналар жүзеге асырылуға тиіс:

- Қоғам қызметіне қолданылатын биоәртүрлілікті сақтау саласындағы заңнамалық және басқа да талаптарды сәйкестендіру;
- биоәртүрлілікке әсер ететін тәуекелдерді, экологиялық аспектілерді бағалау;
- биоәртүрлілік саласындағы заңнамалық және корпоративтік талаптарға сәйкестігін тексеру;
- бәсекелестік ортаны (қауіптер мен мүмкіндіктерді) және биоәртүрлілікті сақтау саласындағы үздік тәжірибені (бенчмаркинг) талдау;
- биоәртүрлілікті сақтау аспектісі бойынша нәтижелілікті талдау.

5.3.8. Биоәртүрлілікті сақтау жөніндегі іс-шаралар бағдарламасының нәтижелілігін бақылау және бағалау есепті деректер, мониторинг нәтижелері, тексерулер мен аудиттер, сондай-ақ Қоғамға келіп түсетін өзге де жедел ақпарат негізінде жүзеге асырылуға тиіс.

5.3.9. Биоәртүрлілікті сақтау жөніндегі іс-шаралар бағдарламасын орындаудың нәтижелілігін талдау негізінде оны түзету қажеттілігі, сондай-ақ биоәртүрлілікті сақтау жөніндегі іс-шараларды ресурстық қамтамасыз ету туралы шешімдер қабылдануы тиіс.

5.4. Қоғамның Биоәртүрлілікті сақтау бойынша қызметін енгізу, жұмыс істеу және талдау.

5.4.1. Биоәртүрлілікті сақтау бойынша қоғамда белгіленген мақсаттар мен міндеттемелерге қол жеткізу үшін қоғамда іс-шараларды қалыптастыру, түзету және іске асыру рәсімдері айқындалуға тиіс, оның ішінде:

– биоалуантүрлілікті сақтау жөніндегі мақсаттарды белгілеуге және оларға қол жеткізуге тартылған барлық қызметкерлердің құрылымын қалыптастыру және міндеттерін, жауапкершілігі мен өкілеттіктерін бөлу;

– Қоғам қызметкерлерінің, сондай-ақ оның мүддесі үшін жұмыс істейтін адамдардың (мердігерлер, контрагенттер және т. б.) қоғамның саясаты, тәуекелдері, биоәртүрлілікті сақтау саласындағы экологиялық аспектілері, Қоғам қызметіне қолданылатын биоәртүрлілікті сақтау мәселелері бойынша заңнамалық және басқа да талаптар туралы құзыреттілігі, оқытуы және хабардар болуы;

– биоалуантүрлілікті сақтау мәселелері бойынша ішкі және сыртқы өзара іс-қимылды/ақпараттандыруды жүзеге асыру;

– сақтау мақсаттарына қол жеткізу үшін қажетті құжаттаманың болуы, уақтылы өзектендірілуі және басқарылуы;

– Қоғам қызметіне қолданылатын биоәртүрлілікті сақтау мәселелері бойынша заңнамалық және басқа талаптарды ескере отырып, өндірістік қызметті, процестер мен операцияларды басқару;

– биоалуантүрлілікті сақтау аспектісін ескере отырып, авариялық жағдайлардың алдын алу және жою жөніндегі іс-шараларды ұйымдастыру.

5.4.2. Биоәртүрлілікті басқару жүйесінің жұмыс істеу тиімділігін талдау биоәртүрлілікті сақтау бойынша қол жеткізілген нәтижелердің Саясат міндеттемелеріне, белгіленген мақсаттар мен міндеттерге, заңнамалық және басқа да талаптарға сәйкестігін бағалауды қамтуы тиіс.

5.4.3. Биоәртүрлілікті басқару жүйесінің жұмыс істеу тиімділігін талдау нәтижелері бойынша оны жетілдіруге бағытталған экологиялық саясаттың, мақсаттардың, міндеттердің және биоәртүрлілікті басқару жүйесінің басқа элементтерінің ықтимал өзгерістеріне байланысты шешімдер мен әрекеттер қабылдануы тиіс.

5.5. Сәйкестікті бақылау және бағалау. Түзету және ескерту әрекеттері.

5.5.1. Биоалуантүрлілікті экологиялық мониторингтеудің негізгі мақсаты өлшеу деректерін жинау, интеграцияланған өңдеу және оларды талдау, пайдаланушылар арасында мониторинг нәтижелерін бөлу және сәйкестікті бағалау және басқару шешімдерін қабылдау үшін жауапты лауазымды тұлғаларға мониторингтік ақпаратты уақтылы жеткізу арқылы пайдаланылатын технологиялық объектілердің ықпал ету аймағындағы экокүйелердің тұрақты жай-күйінің индикаторы ретінде бөлінген флора мен фаунаның белгілі бір түрлерін бақылау болып табылады.

5.5.2. Сәйкестікті бақылау және бағалау мыналарға ие болуы мүмкін:

– ескерту сипаты -биоәртүрлілікті сақтау саласындағы сәйкессіздіктердің, тәуекелдердің алдын алу мақсатында орындалатын сәйкестікті мониторингтеу және бағалау;

– жауап қайтару сипаты - биоәртүрлілікті (іске асырылған тәуекелдерді) сақтауға әсер ететін оқиғаларды, оның ішінде: аварияларды, инциденттерді, төтенше жағдайларды тергеу барысында орындалатын сәйкестікті мониторингтеу және бағалау.

5.5.3. Қоғам қызметіне қолданылатын биоәртүрлілікті сақтау мәселелері бойынша заңнамалық және басқа талаптарға сәйкестігін мониторингтеу және бағалау екі түрге бөлінеді: сыртқы және ішкі. Екінші тараптың сыртқы сәйкестікті бағалауына сыртқы мүдделі тараптар – Қоғам қызметінің нәтижелеріне мүдделі ұйымдар (инвесторлар, тұтынушылар, жеткізушілер, аккредиттелген зертханалар және т.б.) орындай алатын сәйкестікті бағалау жатады. Сәйкестік бағаларын орындау үшін екінші тарап мамандандырылған тәуелсіз мердігерлік ұйымдарды (мысалы, сыртқы аудиторлар) тарта алады. Себептер мен мақсаттарға байланысты сәйкестікті ішкі бағалау жоспарлы (жыл сайын қалыптастырылатын бағдарламалар/жоспарлар негізінде) және жоспардан тыс (нысаналы) сипатқа ие болуы мүмкін және оны қоғам қызметкерлері дербес жүргізе

алады.

5.5.4. Биоалуантүрлілікті (іске асырылған тәуекелдерді) сақтауға әсер ететін оқиғалардың алдын алу мақсатында, оның ішінде: авариялар, инциденттер, төтенше жағдайлар, сондай-ақ олар келтірген залалды азайту мақсатында сәйкессіздіктерді анықтау, әзірлеу және іске асыру, түзету және алдын алу іс-әрекеттері (КиПД) қолданылуы тиіс.

5.5.5. Сәйкессіздіктер нәтижелер бойынша анықталады:

- биоалуантүрлілікті сақтауға әсер ететін оқиғалар (іске асырылған тәуекелдер);
- өндірістік қауіптерді сәйкестендіру және тәуекелдерді бағалау, экологиялық аспектілерді сәйкестендіру;

– заңнамалық және басқа талаптарға сәйкестігін бағалау;

– барлық мүдделі тараптардың, соның ішінде Қоғам қызметкерлерінің ескертулері мен ұсыныстарын орындау;

– бақылаушы органдар тарапынан сыртқы аудиттер мен тексерулер;

– мониторинг жүргізу;

– биоәртүрлілікті сақтау мақсаттарына қол жеткізудің тиімділігін талдау.

5.5.6. Түзету және ескерту әрекеттерін әзірлеу процедурасы сыналарды қамтуы тиіс:

– сәйкессіздіктердің себептерін талдау;

– осы сәйкессіздіктердің себептерін жоюға және биоәртүрлілікті сақтау бойынша нәтижелі процесті қолдауға бағытталған КиПД әзірлеу және іске асыру;

– КиПД қабылдаған нәтижелер жазбаларын белгілеу;

– КиПД-ның нәтижелілігін талдау.

6. Қоғамдағы объектілерді жою (жабу) және қалпына келтіру процесін басқару

6.1. Жалпы ережелер, мақсат және жауапкершілік.

6.1.1. Объектілерді жою және зардап шеккен аумақтарды рекультивациялау процесін іске асыру жөніндегі қоғамның стандарты күрделі құрылыстар мен технологиялық жабдықтарды жою, қалдықтарды қалпына келтіру, кәдеге жарату және(немесе) жою, бұзылған жерлерді рекультивациялау жөніндегі негізгі жұмыстарды айқындау және I санаттағы объектілерді және қатты пайдалы қазбаларды өндіру жөніндегі объектілерді пайдалану салдарларын жою жөніндегі міндеттемелердің орындалуын қаржылық қамтамасыз ету мөлшерін айқындау мақсатында әзірленді (бұдан әрі - қаржылық қамтамасыз ету).

6.1.2. Қоршаған ортаға теріс әсер ететін объектілерді пайдалану тоқтатылғаннан кейін Қоғам ҚР заңнамасының талаптарына сәйкес пайдалану салдарын жоюды қамтамасыз етуге міндетті.

6.1.3. Қоршаған ортаға теріс әсер ететін объектілерді пайдалану салдарын жою шеңберінде жер учаскелерін адамдардың өмірі мен(немесе) денсаулығының қауіпсіздігін, қоршаған ортаны қорғауды қамтамасыз ететін және оларды нысаналы мақсаты бойынша одан әрі пайдалану үшін жарамды жай-күйге келтіру бойынша құрылыс объектілерін кейіннен кәдеге жарату, жер қойнауын пайдалану салдарын жою, жер қойнауын пайдалану салдарын жою және жою тәртібімен жұмыстар жүргізілуге тиіс. гидрогеологиялық ұңғымаларды консервациялау, полигондарды және қалдықтарды, оның ішінде радиоактивті қалдықтарды сақтау мен жоюдың өзге де орындарын жабу, ҚР заңдарында көзделген қызметті және өзге де жұмыстарды қауіпсіз тоқтату жөніндегі іс-шаралар.

6.1.4. «Самұрық-Энерго» АҚ өзінің қатысатын өңірлерінде Қоғам объектілерін жоюдың алғашқы кезеңдерінде тұрғындармен, жергілікті атқарушы органдармен және қоғамдық ұйымдармен ынтымақтастық пен өзара іс-қимылға ұмтылады және ол үшін тақырыптық конференциялар, бір-бірден кездесулер, баспасөз конференциялары, телефон арқылы келіссөздер, қоғамдық тыңдаулар, сондай-ақ сауалнамалар мен қабылдауды зерттеу сияқты өзара іс-қимыл нысандарын пайдаланады.

6.1.5. Жою бойынша негізгі жұмыстардың тізбесіне мынадай жұмыстар енгізілуі тиіс:

- I санаттағы объектіде күрделі құрылыстар (ғимараттар, құрылыстар, кешендер) болған жағдайда - оларды бөлшектеу және бұзу жөніндегі жұмыстар кешені;
- I санаттағы объектіде технологиялық жабдық болған жағдайда - оны бөлшектеу және тиісті өнеркәсіптік алаңнан шығару (әкету);
- бұзылған жерлерді қалпына келтіру;
- қалдықтарды қалпына келтіру, кәдеге жарату және (немесе) жою;
- жер үсті және жер асты суларының, атмосфералық ауаның, топырақ пен өсімдіктердің жай-күйінің мониторингі;
- экологиялық рұқсат шарттарында көзделген жою жөніндегі жұмыстарды орындау.

6.1.6. Жою бойынша болжамды жұмыстардың көлемін айқындау үшін I санаттағы объектілерді пайдалану салдарын жоюдың алдын ала жоспарын әзірлеу талап етіледі;

6.1.7. Жою жоспары еркін нысанда әзірленеді және сипаттама бөлігін, сондай-ақ тарату бойынша болжамды шығыстарды есептеуді қамтиды.

6.1.8. Жою жоспарын жасау тәртібі, оның мазмұнына, ресімделуіне және тарату жоспарын жасауға байланысты іс-шараларға қойылатын талаптар, сондай-ақ Қоғамның зардап шеккен аумақтарын қолайлы қоршаған ортамен үйлесімді өзін-өзі қамтамасыз ететін экожүйенің жай-күйіне қайтару ҚР қолданыстағы экологиялық заңнамасында сипатталған.

6.1.9. Жою жоспары әзірленгеннен кейін «Самұрық-Энерго» АҚ ЕҰ-лары I санаттағы объектілерге жатқызылған объектілер қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға ҚР пайдасына қаржылық қамтамасыз етуді ұсынуы тиіс.

6.1.10. Қаржылық қамтамасыз ету I санаттағы объектілерге жатқызылған, оның ішінде болашақта туындауы мүмкін талаптарға қатысты «Самұрық-Энерго» АҚ ЕҰ пайдалану салдарын толық жою үшін қажетті жұмыстар мен іс-шаралардың барлық түрлеріне қолданылуы тиіс.

6.1.11. Қаржылық қамтамасыз ету мөлшері жоюдың есептік құнын негізге ала отырып айқындалуға тиіс және әрбір жеті жыл сайын қайта есептелуге тиіс.

6.1.12. Стандарттың мақсаттары үшін қаржылық қамтамасыз ету мыналарға:

1) өздеріне қатысты жер қойнауын пайдаланушы жер қойнауын пайдалану салдарын жою жөніндегі міндеттемелердің орындалуын қамтамасыз етуді ұсынған немесе Қазақстан Республикасының Жер қойнауы және жер қойнауын пайдалану туралы заңнамасына сәйкес тарату қоры қалыптастырылған I санаттағы объектілер;

2) өздеріне қатысты осындай объектілердің операторы тарату объектілерін қалыптастырған полигондар үшін талап етілмейді.

6.1.13. ЕҰ басшылары мыналарға:

– қоршаған ортаға теріс әсер ететін МДҰ объектілерін пайдалану салдарын жоюды жүргізуге;

– қоршаған ортаға теріс әсер ететін ЕҰ объектілерін пайдалану салдарын жою жөніндегі өз міндеттемелерінің орындалуын қаржылық қамтамасыз етуді ұсынуға жауапты.

6.2. Жою бойынша негізгі жұмыстарды анықтау.

6.2.1. Күрделі құрылыстарды (ғимараттарды, құрылыстарды, кешендерді) бөлшектеу және бұзу жөніндегі нақты көлемдер өнеркәсіптік алаңдағы ғимараттарды, құрылыстар мен кешендерді жою жоспарын жасау сәтінде қолданыстағылардың нақты жай-күйін негізге ала отырып белгіленуге тиіс.

6.2.2. Бөлшектеу (бұзу) бойынша физикалық көлемдер мен жоспарланатын құнын айқындау, оларды өзге функционалдық мақсаты бойынша қайта бейіндеу жоспарларының болуына қарамастан, I санатты ЕҰ объектісінің өнеркәсіптік алаңында орналасқан әрбір құрылысқа (ғимаратқа, құрылысқа және кешенге) қатысты жүзеге асырылады. Құрылысты бөлшектеуге (бұзуға) арналған шығындар ҚР заңнамасына сәйкес бекітілген осындай құрылысты қайта бейіндеу

жобасы болған кезде ғана есептен шығарылады.

6.2.3. Өнеркәсіптік алаңнан тыс орналасқан, бірақ I санаттағы объектіні пайдалану кезінде тікелей іске қосылған және өзге де мақсаты жоқ күрделі құрылыстардың (оның ішінде кірме темір жолдардың, жер үсті (су үсті) немесе жерасты (суасты) құбырларының, кәбілдердің) I санатты ЕҰ операторға тиесілі объектілері болған кезде жою шеңберінде оларды бөлшектеуге және бұзуға арналған шығындар сондай-ақ есепке енгізуге жатады.

6.2.4. Технологиялық жабдықты бөлшектеу жөніндегі нақты көлемдер өнеркәсіптік алаңда технологиялық жабдықты жою жоспарын жасау сәтіндегі нақты жай-күйіне қарай белгіленуге тиіс. Бөлшектеу бойынша физикалық көлемдер мен жоспарланған құнды анықтау I санаттағы объектінің өнеркәсіптік алаңындағы барлық технологиялық жабдыққа қатысты жүзеге асырылады.

6.2.5. Бөлшектелетін технологиялық жабдықта тұрақты органикалық лаптағыштар, озонды бұзатын, радиоактивті, улы, экотоксикалық және қауіпті химиялық заттар болған кезде оларды қауіпсіз алу, сақтау, залалсыздандыру, залалсыздандыру, қалпына келтіру және (немесе) жою үшін қажетті жұмыстар мен шығындар қосымша айқындалуы тиіс.

6.2.6. Өнеркәсіптік алаңнан тыс орналасқан, бірақ I санаттағы объектіні пайдалану кезінде тікелей іске қосылған және өзге мақсаты жоқ технологиялық жабдық болған кезде оларды жою шеңберінде бөлшектеуге арналған шығындар да есепке енгізілуге тиіс.

6.2.7. Технологиялық жабдықты алып тастау (әкету) мақсаттары үшін оны өнеркәсіп алаңынан тыс жерде одан әрі пайдалану орындарына не, егер мұндай технологиялық жабдық қалдықтар санатына өткен болса, Қазақстан Республикасы экологиялық заңнамасының талаптарына сәйкес мұндай қалдықтарды қалпына келтіру және (немесе) жою бойынша операцияларға ұшырайтын орындарға тасымалдау жөніндегі шығындар (оның ішінде тасымалдауға, тиеуге, түсіруге даярлауға арналған шығындар) қосымша айқындалады.

6.2.8. Есепке сондай-ақ объектіні кейіннен кәдеге жарату, бүлінген жерлерді рекультивациялау жобаларын әзірлеуге және оларды Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарына сәйкес сараптауға арналған шығындар енгізілуге тиіс.

6.3. Объектілер жойылғаннан кейін қалдықтарды қалпына келтіру, кәдеге жарату және(немесе) жою және бұзылған жерлерді қалпына келтіру.

6.3.1. Қалдықтарды қалпына келтіруге, кәдеге жаратуға және (немесе) жоюға арналған нақты көлемдер мен шығындар I санаттағы объектіні пайдаланудан шығару кезінде өнеркәсіптік алаң шегінде қалдықтардың болжамды қалдық мөлшеріне қатысты, сондай-ақ жою процесінде пайда болатын болжамды қалдықтар (құрылыстарды бөлшектеу мен бұзудан, технологиялық жабдықтарды бөлшектеуден қалған қалдықтар, рекультивациялаудан бұзылған жерлер, жұмыстарды орындау) айқындалуға тиіс.

6.3.2. Қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі операциялардың түрлері экологиялық рұқсаттың бөлігі болып табылатын қалдықтарды басқару бағдарламасына сәйкес айқындалуға тиіс.

6.3.3. Бұзылған жерлерді қалпына келтіру деп белгілі бір мақсатты пайдалану үшін бұзылған жерлерді қалпына келтіруге бағытталған жұмыстар кешені, оның ішінде бұзылған жерлердің теріс әсерінің нәтижесінде өз құндылығын толық немесе ішінара жоғалтқан іргелес жер учаскелері, сондай-ақ қоршаған орта жағдайларын жақсарту танылады.

6.3.4. Рекультивация ҚР Жер және экологиялық заңнамасының талаптарын ескере отырып жүзеге асырылуы тиіс.

6.3.5. Рекультивациялау бойынша физикалық көлемдер мен шығындарды айқындау ҚР жер заңнамасына сәйкес іздестіру жұмыстарын жүргізуге; рекультивациялау жобасын әзірлеуге; рекультивациялаудың техникалық және биологиялық кезеңін орындауға (ауыл шаруашылығы, орман шаруашылығы мақсаттарында не топырақ құнарлылығын қалпына келтіруді талап ететін кез келген мақсаттарда одан әрі пайдалануға арналған жерлер үшін) қатысты жүзеге асырылуға тиіс.

6.4. Объектілер жойылғаннан кейін жер үсті және жер асты суларының, атмосфералық ауаның, топырақ пен өсімдік жамылғысының сапасын бақылау.

6.4.1. Жою жоспарында жүргізілген жоюдың тиімділігін бағалау мақсатында жерүсті және жерасты суларының, атмосфералық ауаның, топырақ пен өсімдік жамылғысының сапасына пликвидациядан кейінгі мониторинг жүргізу көзделуге тиіс.

6.4.2. Мониторингтің мазмұны, ауқымы және ұзақтығы берілген экологиялық рұқсат шарттарына сәйкес айқындалады.

6.4.3. Мониторинг жүргізуге байланысты шығыстар мыналарды қамтуы тиіс:

– күрделі шығындар (мысалы, бақылау бекеттерін, жер үсті суларының сапасын бақылау станцияларын, атмосфералық ауаны, жер асты суларының мониторингтік ұңғымаларын, олармен байланысты құрылыстарды зерттеуге арналған эксперименттік алаңдарды, жабдықтарды, аспаптарды, датчиктерді сатып алуға және орнатуға);

– пайдалану, техникалық қызмет көрсету және жөндеу, сынама алу, зертханалық зерттеу, деректерді талдау және уәкілетті органға есеп берудің ағымдағы шығындары;

– кейін мониторинг мақсаттары үшін жайластырылған құрылыстарды және (немесе) жабдықтарды жоюға арналған шығындар;

– экологиялық рұқсат шарттарына сәйкес жою бойынша арнайы жұмыстар мен іс-шараларды орындау (мысалы, арнайы байқаулар, іздестірулер жүргізу, гидрогеологиялық ұңғымаларды жою немесе консервациялау, техногендік су айдындары мен су ағындарына, оның ішінде тоғандарға, жинақтағыштарға, каналдарға қатысты ерекше шаралар, су айдындарына балық жіберу, биоәртүрлілікті және экожүйелік қызметтерді қалпына келтіру жөніндегі шаралар, қоршаулар, ескерту белгілерін орнату).

6.5. Қаржылық қамтамасыз ету мөлшерін есептеу.

6.5.1. Қаржылық қамтамасыз ету мөлшері ҚР-да қолданылатын Әдістемелік нұсқаулардың талаптарына сәйкес есептелуге тиіс.

6.6. Қоғамдағы жою бойынша жүргізілетін негізгі жұмыстар мен іс-шаралардың жоспарлы құнын айқындау.

6.6.1. Негізгі жұмыстар мен жою бойынша жүргізілетін іс-шаралардың жоспарланатын құнын айқындау Стандарттың 6.2-тармағында көзделген жұмыстар мен іс-шараларды орындаудың ағымдағы нарықтық бағаларын талдау арқылы жүзеге асырылуға тиіс.

6.6.2. Есепті дайындау кезінде ақпараттың сенімді көздерін пайдалану, сондай-ақ шығындардың әрбір санаты бойынша айқындау кезінде бірыңғай тәсілдер мен әдіснаманы қолдану арқылы қамтамасыз етілетін негізділік пен дәйектілік маңызды шарт болып табылады. Есепте ақпаратқа негіз болған ақпарат көздерінің сипаттамасы келтіріледі.

6.6.3. Тиісті тауарлардың, жұмыстар мен көрсетілетін қызметтердің нарықтық құны туралы ақпарат көздері ретінде оларды өткізетін кәсіпкерлік субъектілерден алынған ақпарат (прайс-парақтар, коммерциялық ұсыныстар), сондай-ақ ашық қолжетімді коммерциялық ақпарат көздері пайдаланылуға тиіс. Тиісті тауарлардың, жұмыстар мен көрсетілетін қызметтердің жоспарланатын құны осы тармақтың бірінші бөлігіне сәйкес алынған деректердің орташа арифметикалық мәні бойынша ескеріледі. Орташа арифметикалық мән кемінде үш кәсіпкерлік субъектінің және (немесе) ашық қолжетімді коммерциялық ақпарат көздерінің деректері бойынша айқындалады.

6.6.4. Қалдықтарды рекультивациялау, қалпына келтіруге және (немесе) жоюға арналған негізгі шығындарды айқындау тиісті қызмет түрлерін жүзеге асыратын мамандандырылған ұйымдар қызметтерінің нарықтық құнын талдау негізінде жүзеге асырылады.

6.7. Полигондардың тарату қорын қалыптастыру қағидалары.

6.7.1. Тарату қоры оны жабу, жерді рекультивациялау, қоршаған ортаға әсер ету мониторингін жүргізу және полигон жабылғаннан кейінгі ластануды бақылау үшін құрылады.

6.7.2. Тарату қорын қалыптастыру үшін полигон жобасында жерді жабу, рекультивациялау, полигон жабылғаннан кейін қоршаған ортаға әсер ету мониторингін жүргізу және ластануды бақылау жөніндегі жұмыстардың көлемі, сондай-ақ осы жұмыстарды орындау үшін қажетті құралдар айқындалуы тиіс. Сондай-ақ, полигон жобасында жұмыс жоспарына түзетулер енгізуді және оларды іске асыруға жұмсалатын шығындар сомасын көздеу қажет.

6.7.3. Полигон жобасының негізінде жалпы сметалық құн әзірленуге, ол полигон жобасында көрсетілген жұмыстарға байланысты барлық шығындарды қамтуға тиіс. Көрсетілген шығындар инфляция индексіне ескере отырып, тарату жөніндегі жұмыстардың болжамды басталу күніне есептеледі.

6.7.4. Жою қоры полигонды пайдалану басталған күннен бастап жүзеге асырылатын жыл сайынғы аударымдар есебінен қалыптастырылуға тиіс. Жыл сайынғы аударымдар полигонды пайдалану басталған күннен басталады. Жою қорына аударылатын жыл сайынғы аударымдар полигон жойылатын кезеңге (жылдар саны) есептегенде полигонды жоюға арналған шығындардың жалпы сметалық құнына тікелей пропорционалды түрде айқындалуға тиіс.

6.7.5. Жою қорына аударылатын жыл сайынғы аударымдар Қазақстан Республикасының аумағындағы екінші деңгейдегі банктердегі арнайы эскроу-шотқа аударылуы тиіс. Мемлекеттік учаскесі бар полигон операторына жою қорын қалыптастыру үшін қазынашылықта жеке эскроу-шот ашылады. Жыл сайын, есепті жылдан кейінгі жылдың бірінші тоқсаны ішінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ҚР қолданыстағы экологиялық заңнамасына сәйкес жою қорына жүргізілетін аударымдар туралы хабардар етілуге тиіс.

6.8. Жою жоспары және Қоғамдағы қатты пайдалы қазбаларды өндіру жөніндегі операциялардың салдарын жоюдың шамамен құнын есептеу әдістемесі.

6.8.1. Жалпы ережелер.

6.8.1.1. Жою жоспары мүдделі тараптардың мүдделерін тау-кен операцияларын тоқтату нәтижесінде туындауы мүмкін қауіпті салдарлардан қорғау мақсатында техникалық, экологиялық және әлеуметтік факторларды ескеретін жер қойнауын пайдалану салдарларын жою жөніндегі іс-шараларды жоспарлау туралы анық және толық ақпарат беруге арналған.

6.8.1.2. Жою жоспары: алынған тау-кен массасының жиынтық көлемі және (немесе) көшірілген топырақ мың текше метрден асатын шекте қатты немесе кең таралған пайдалы қазбаларды өндіру учаскесі үшін, тау-кен өндіру және (немесе) тау-кен байыту өндірістерінің техногендік минералдық түзілімдерін орналастыру объектілерін орналастыру және (немесе) пайдалану кезінде жер қойнауы кеңістігін пайдалану учаскесі үшін, барлау учаскесі үшін жасалады.

6.8.2. Жер қойнауын пайдалану салдарын жоюды жоспарлау әдісі.

6.8.2.1. Жою жоспары жоюды жоспарлау процесінің сипаттамасын білдіруі керек, онда жоюдың түпкі мақсатын жою міндеттерінің иерархиялық дәйектілігіне жою бойынша жекелеген іс-шаралар деңгейіне, жұмыстарға, олардың орындалу тәртібін және кешенді сипатын ескере отырып, түпкілікті нәтижелерді анықтау жүзеге асырылады. Жоюды жоспарлаудың кешенділігі жою мақсатына жетуге және жою міндеттерін орындауға бағытталған ғылыми, ұйымдастырушылық, өндірістік және басқа да іс-шараларды толық қамтуды көздейді. Жою мақсатына қол жеткізудің негізі жою жоспарын әзірлеу кезінде басшылыққа алынуы қажет жою принциптері болып табылады. Осы принциптердің көмегімен болашақ жою жобасының барлық элементтері үшін жоюдың нақты

және өлшенетін міндеттері анықталады.

6.8.2.2. Жоюдың әрбір міндеті үшін жою мақсатына қол жеткізуді қамтамасыз ететін оларды орындаудың кемінде екі балама нұсқасы қаралуға тиіс. Қойылған жою міндеттерін орындаудың табыстылығы осы міндеттер үшін айқындалған жою өлшемдеріне сәйкестігімен белгіленуге тиіс.

6.8.2.3. Жою жоспарын әзірлеу кезінде жер қойнауын пайдаланушы мүдделі тараптарды тартуы тиіс. Мүдделі тараптар жою мақсатын айқындауға, жою міндеттерін әзірлеуге және нақтылауға, жою жөніндегі іс-шараларды таңдауға, жоюды жоспарлаудың өлшемшарттары мен басқа да аспектілерін айқындауға қатысады. Жоюды жоспарлау қажетті зерттеулер жүргізуді көздейді. Жою жөніндегі зерттеулер жою жоспарының құрамында көзделген зерттеулер жоспарына сәйкес жүзеге асырылады. Жою жөніндегі зерттеулер жою жөніндегі іс-шараларға қатысты белгісіз мәселелерді шешу немесе оларды қолайлы деңгейге дейін төмендету мақсатында жүзеге асырылады.

6.8.2.4. Жою жөніндегі зерттеу нәтижелері жергілікті ерекшеліктерді ескереді және жою нұсқаларын әзірлеу, жою міндеттерін, іс-шаралары мен өлшемшарттарды айқындау кезінде пайдаланылады және жою жоспарын өнеркәсіптік қауіпсіздіктің бастапқы және кезекті сараптамасына және мемлекеттік экологиялық сараптамаға жібергенге дейін жоюды жоспарлау туралы пікір әзірлеу үшін мүдделі тараптарға ұсынылуға тиіс.

6.8.3. Жер қойнауын пайдалану салдарын жоюды жоспарлаудың негізгі компоненттері.

6.8.3.1. Тау-кен өндіру және(немесе) тау-кен байыту өндірістерінің техногендік минералдық түзілімдерін орналастыру объектілерін орналастыру және(немесе) пайдалану кезінде қатты пайдалы қазбаларды өндіру учаскесінде және жер қойнауы кеңістігін пайдалану учаскесінде жер қойнауын пайдалану салдарын жоюды жоспарлаудың негізгі компоненттері: жою мақсаты; жою міндеттері; жою нұсқалары; жою жөніндегі таңдалған іс-шаралар; жою критерийлері болып табылуға тиіс.

6.8.3.2. Жою міндеттерін анықтау кезінде оларды орындаудың екі немесе одан да көп нұсқаларын қарастыру қажет. Бұл ретте тыңдаулар хаттамасымен, жұмыс топтарымен және(немесе) жер қойнауы учаскесінің әрбір объектісі бойынша хатпен ресімделген мүдделі тараптардың пікірін ескеру қажет. Жоюдың барлық нұсқалары сипатталуға және құжатталуға жатады.

6.8.3.3. Жою бойынша таңдалған іс-шара жою мақсатында жүзеге асырылатын нақты жұмыстар мен іс-қимылдардың тізімі болып табылады. Нақты іс-шараны таңдау ғылыми зерттеулердің, зертханалық сынақтардың, қолданыстағы әдебиеттердің, зертханалық немесе тәжірибелік-өнеркәсіптік сынақтардың қолданыстағы қорытындыларымен негізделеді.

6.8.3.4. Экологиялық аспектілерді, мүдделі тараптардың ұсыныстарын, технологиялардың, тәжірибелердің қолжетімділігін, экологиялық мониторинг пен жоюды зерттеу нәтижелерін ескере отырып, рекультивациялау мақсатында жою жөніндегі таңдалған іс-шара жер қойнауын пайдалану аяқталғанға дейін түзетілуі тиіс. Жер қойнауын пайдаланушы жою жөніндегі іс-шараны таңдаудағы өзгерістерді сипаттайтын іс-қимыл жоспарын көздейді.

6.8.3.5. Өнеркәсіптік сараптаманың және мемлекеттік экологиялық сараптаманың оң қорытындыларын алған жою жоспарында көзделген жою жөніндегі таңдалған іс-шара жер қойнауы учаскесінің әрбір объектісі бойынша жою жобасында ескеріледі.

6.8.3.6. Жоюды жоспарлау жер қойнауын пайдалану салдарын жою процесінде шығыстарды қысқартуға ықпал ететін туындайтын және болжанатын тәуекелдерді бағалаумен сүйемелденеді. Тәуекелді бағалау: тәуекел деңгейіне сәйкес жою жұмыстарының нұсқаларын анықтау, жою жұмыстарын сәтті аяқтау үшін ықтимал тәуекелді анықтау, жоюдың қолайлы және нақты өлшемдерін әзірлеу, жою нәтижелерінің мерзімі мен экономикалық тиімділігін әзірлеу, жою жұмыстарының құнын есептеу, жою бойынша жүргізілетін жұмыстардың сапасын жақсарту кезінде қолданылады (мысалы, жер бетін абаттандыру, дренаж жүйесінің ластануын басқару, эрозия, ағып кету).

6.8.3.7. Жер қойнауы учаскесінің әрбір жеке объектісі бойынша жою жоспарындағы сипаттаманы нақтылау осы объект бойынша тәуекел деңгейіне тікелей пропорционалды. Тәуекел деңгейі неғұрлым жоғары болса, соғұрлым сипаттама егжей-тегжейлі болады.

6.9. Қоғамда жер қойнауын пайдалану салдарын жоюды жоспарлау процесі.

6.9.1. Жою мен қалпына келтіруді жоспарлау тұжырымдамалық деңгейден бастап үздіксіз процесс болып табылады және тау-кен операциялары дамыған сайын егжей-тегжейлі сипатталады.

6.9.2. Жоюдың бастапқы жоспарының мазмұны мыналарды ескеруі керек: жер қойнауы учаскесінің жекелеген объектілері үшін жою міндеттерін анықтау, белгісіз уақытқа немесе мерзімсіз негізде жою нұсқаларын нақты сипаттау және бағалау, сондай-ақ күтпеген жою жағдайында жою міндеттеріне, нұсқалары мен өлшемдеріне байланысты анықталған белгісіз мәселелер, сондай-ақ деректерді шешетін жою жөніндегі әлеуетті зерттеулер жер жамылғысының тұтастығын бұзудың ең жоғары дәрежесінің мәселелері, тұжырымдамасы, сондай-ақ жойылғаннан кейінгі ландшафт, жою мониторингіне қойылатын талаптар, жойылғаннан кейін қоршаған орта, халық және жануарлар үшін тәуекелдер болжамдары (тәуекелдерді бағалау), жою жөніндегі іс-шаралардың шамамен есептік құнының мөлшері, жою жөніндегі міндеттемені қамтамасыз ету (қамтамасыз ету) тәсілі (тәсілдері) және сомасы (сомалары).

6.9.3. Жою жоспары тау-кен операцияларының дамуына қарай, бірақ өнеркәсіптік қауіпсіздік сараптамасының және мемлекеттік экологиялық сараптаманың соңғы оң қорытындысын алған күннен бастап үш жылдан кешіктірілмей, сондай-ақ тау-кен жұмыстарының жоспарына өзгерістер енгізілген кезде қайта қаралады. Жою жоспарының әрбір кейінгі редакциясында жер қойнауы учаскесінің жекелеген объектілері бойынша, сондай-ақ тау-кен операциялары барысында үдемелі жоюға жататын объектілер бойынша жер қойнауын пайдалану салдарын жоюды жоспарлаудың нақтылау деңгейі қамтылады. Жою жоспарын кезекті қайта қараудың мақсаты жою нұсқаларында анықталмаған мәселелерді анықтау және жою бойынша зерттеу бағытын анықтау болып табылады.

6.9.4. Тау-кен операцияларын жүргізу барысында кейінгі қайта қарау кезіндегі жою жоспарының мазмұны: жою міндеттерін нақтылауды немесе өзгертуді, үдемелі тарату кестесін, белгісіз уақытқа немесе мерзімсіз негізде жою нұсқаларының нақтыланған сипаттамаларын, сондай-ақ қолда бар ақпаратқа сәйкес келетін нақтылау деңгейімен күтпеген жою жағдайында жүзеге асыру кезінде күтпеген жағдайларға арналған іс-қимыл жоспарын ескеруге тиіс жер қойнауы учаскесінің жекелеген объектілеріне қатысты жою жөніндегі іс-шаралар (мысалы, егер судың сапасыздығы карьерді су басуға мүмкіндік бермесе), қаралған жою нұсқаларының сипаттамасы және таңдалған жою нұсқасының негіздемесі, жою жөніндегі түзетілген зерттеу жоспарлары, жою жөніндегі таңдалған іс-шараларды жүзеге асыру арқылы жою міндеттеріне қол жеткізу негіздемесі, әрбір жою міндеті үшін жою критерийлері, жер қойнауын пайдалану объектісінің жаңа фотосуреттері және жою аяқталғаннан кейін күтілетін ландшафттың сипаттамасы, мүдделі тараптардың қатысу жоспарлары тараптардың, жою жөніндегі негізгі жұмыстар аяқталғаннан кейін жою мониторингі жөніндегі алдын ала (тау-кен операцияларын жүргізу кезеңінде) іс-шаралар, қоршаған орта, адамдар мен жануарлар үшін неғұрлым ықтимал жойылғаннан кейінгі тәуекелдерді сипаттау (тәуекелдерді бағалау), үш жылдық перспективаға жою жөніндегі іс-шаралардың шамамен есептік құнының нақтыланған мөлшері, қамтамасыз ету тәсілі (тәсілдері) және сомасы (сомалары) (қамтамасыз ету) бойынша міндеттемелер.

6.9.5. Өнеркәсіптік қауіпсіздік сараптамасы мен мемлекеттік экологиялық сараптаманың оң қорытындыларымен түпкілікті жою жоспары жер қойнауын пайдалану аяқталғанға дейін кемінде үш жыл бұрын жасалады.

6.9.6. Жоюдың түпкілікті жоспарында жоюдың таңдалған нұсқасының негіздемесі мен талдауы, жою жөніндегі іс-шаралардың егжей-тегжейлі сипаттамасы, жою жөніндегі зерттеулердің нәтижелері, жою жөніндегі негізгі жұмыстар аяқталғаннан кейінгі тарату мониторингінің жоспары және төтенше жағдайлар кезіндегі іс-қимыл жоспары ұсынылады.

7. Қоғамдағы қоршаған ортаны қорғауды басқару бойынша стейкхолдерлермен өзара іс-қимыл

7.1. Қоғам мүдделі тараптармен (ұйымдармен, қауымдастықтармен және жеке тұлғалармен және т.б.) күту жүйесін қалыптастыратын және сәйкесінше Қоғамда басқарушылық шешімдер қабылдауға әсер ететін және өз кезегінде осы шешімдердің әсерінен болатын тұрақты диалогты сақтауға бағытталған.

7.2. Қоғам барлық мүдделі тараптар алдындағы жауапкершіліктің жоғары деңгейін түсінеді. Сондықтан бизнесті басқару тұжырымдамасы қазіргі заманның қажеттіліктеріне жауап беретін және болашақ ұрпақтың мүмкіндіктері мен ұмтылыстарына қауіп төндірмейтін Қоғамның кешенді тұрақты экономикалық, әлеуметтік және экологиялық дамуындағы барлық мүдделі тараптардың үміттерін қанағаттандыруға бағытталған.

7.3. Барлық ЕҰ-да, «Самұрық-Энерго» АҚ үлгісі бойынша, қоршаған ортаны қорғауды басқару саласындағы барлық мүдделі тараптардың шағымдары мен ұсыныстарына жауап беруге мүмкіндік беретін кері байланыс мониторингін енгізу қажет.

7.4. «Самұрық-Энерго» АҚ-да қоршаған ортаны қорғау мәселелері бойынша мынадай байланыс арналары ұйымдастырылған:

– Сенім телефоны – <http://www.samruk-energy.kz/ru/navigation-and-support/hotline>;

– Кері байланыс – <http://www.samruk-energy.kz/ru/navigation-and-support/feedback-all>.

7.5. Өтініштер қозғалған аспектілер, өтініштердің ең көп саны бар өңірлерді, Қоғамға жүгінген адамдардың санаттарын айқындау, өтініштердің мәні бойынша статистика және шағымдарды талдау тұрғысынан талданады. Әр шағымға санат берілуі керек.

7.6. Келіп түскен мәселелерді талдау нәтижелері Директорлар кеңесінің назарына жеткізіледі. Шағымдар мен ұсыныстар мониторингінің нәтижелері бойынша Қоғамның қызметін жақсарту үшін шаралар әзірленуде.

8. Нормативтік сілтемелер

№	Құжаттың атауы
1	Қазақстан Республикасының 2021 жылғы 02 қаңтардағы № 400-VI ҚРЗ Экологиялық кодексі
2	Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 09 шілдедегі № 481-II Су кодексі
3	Қазақстан Республикасының 2017 жылғы 27 желтоқсандағы № 125-VI «Жер қойнауы және жер қойнауын пайдалану туралы» Кодексі
4	Қазақстан Республикасының 2005 жылғы 13 желтоқсандағы № 93-III «Міндетті экологиялық сақтандыру туралы» Заңы
5	Қазақстан Республикасының 2006 жылғы 07 шілдедегі № 175-III «Ерекше қорғалатын табиғи аумақтар туралы» Заңы
6	Қазақстан Республикасы Қоршаған орта және су ресурстары министрінің 2014 жылғы 12 маусымдағы № 221-Ө «Қоршаған ортаны қорғау саласындағы жекелеген әдістемелік құжаттарды бекіту туралы» бұйрығы
7	Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрінің 2021 жылғы 30 шілдедегі № 280 «Экологиялық бағалауды ұйымдастыру және жүргізу жөніндегі нұсқаулықты бекіту туралы» бұйрығы
8	Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрінің м. а. 2021 жылғы 09 тамыздағы № 319 «Экологиялық рұқсаттар беру, қоршаған ортаға әсер ету туралы декларацияны ұсыну қағидаларын, сондай-ақ әсер етуге экологиялық рұқсат бланкілерінің нысандарын және оларды толтыру тәртібін бекіту туралы» бұйрығы
9	Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрінің 2022

«Самұрық-Энерго» АҚ компаниялар тобында
Қоршаған ортаны қорғауды басқарудың
корпоративтік стандарты

1-редакция

27 беттің 1-беті

	жылғы 22 тамыздағы № 579 «Оператордың тарату қорының полигонын қалыптастыру қағидаларын бекіту туралы» бұйрығы
10	Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрінің 2021 жылғы 06 қыркүйектегі № 356 «I санаттағы объектіні пайдалану салдарын жою жөніндегі міндеттемелердің орындалуын қаржылық қамтамасыз ету мөлшерін айқындау әдістемесін бекіту туралы» бұйрығы
11	Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрінің м. а. 2021 жылғы 09 тамыздағы № 3181 «Қалдықтарды басқару бағдарламасын әзірлеу қағидаларын бекіту туралы» бұйрығы
12	Қазақстан Республикасы Энергетика министрінің м. а. 2016 жылғы 19 шілдедегі № 332 «Тұтыну қалдықтарын қайталама шикізатқа жатқызу өлшемшарттарын бекіту туралы» бұйрығы
13	Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрінің 2021 жылғы 19 мамырдағы № 151 «Биоәртүрлілік шығынының орнын толтыруды орындау қағидаларын бекіту туралы» бұйрығы
14	Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің м. а. 2020 жылғы 25 желтоқсандағы № ҚР ДСМ-331/2020 «Өндіріс және тұтыну қалдықтарын жинауға, пайдалануға, қолдануға, залалсыздандыруға, тасымалдауға, сақтауға және көмуге қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар санитариялық қағидаларын бекіту туралы» бұйрығы
15	Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2021 жылғы 21 сәуірдегі «Тіршілік ету ортасының қауіпсіздігіне гигиеналық нормативтерді бекіту туралы» бұйрығы
16	Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрінің м. а. 2021 жылғы 09 тамыздағы № 317 «Мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу қағидаларын бекіту туралы» бұйрығы
17	Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрінің 2021 жылғы 13 қыркүйектегі № 370 «Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган мен аумақтық бөлімшелер арасында функциялар мен өкілеттіктерді бөлуді бекіту туралы» бұйрығы
18	Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрінің 2015 жылғы 30 наурыздағы № 19/1-274 «Суды бастапқы есепке алу қағидаларын бекіту туралы» бұйрығы
19	Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрінің 2021 жылғы 07 қыркүйектегі № 361 «Әртүрлі сыныптардағы полигондарда көмуге арналған қалдықтар түрлерінің тізбесін бекіту туралы» бұйрығы
20	Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар вице-министрінің бұйрығымен бекітілген РНД 03.3.0.4.01-96 ҚР Экология және биоресурстар вице-министрі бекіткен «Өндіріс және тұтыну қалдықтарының улы заттарымен қоршаған орта компоненттерінің ластану деңгейін анықтау жөніндегі әдістемелік нұсқаулар»
21	Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрінің м. а. 2021 жылғы 06 тамыздағы № 314 «Қалдықтар жіктеуішін бекіту туралы» бұйрығы
22	Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрінің 2021 жылғы 25 маусымдағы № 212 «Эмиссиялары экологиялық нормалауға жататын ластаушы заттардың тізбесін бекіту туралы» бұйрығы
23	Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрінің 2018 жылғы 24 мамырдағы № 386 «Қатты пайдалы қазбаларды өндіру жөніндегі операциялардың салдарын жоюдың шамамен құнын есептеу әдістемесін және жою жоспарын жасау жөніндегі нұсқаулықты бекіту туралы» бұйрығы
24	ЕЖ 3.01.057-97 «Улы өнеркәсіптік қалдықтарды жинақтау, тасымалдау, залалсыздандыру және көму тәртібі»
25	ЖНҚ 03.1.0.3.01.96 «Өндіріс қалдықтарының түзілу және орналастыру көлемін нормалау тәртібі»

**«Самұрық-Энерго» АҚ компаниялар тобында
Қоршаған ортаны қорғауды басқарудың
корпоративтік стандарты**

1-редакция

27 беттің 1-беті

26	МемСТ 17.0.0.01-76 (СЭВ СТ 1364-78) «Табиғатты қорғау және табиғи ресурстарды пайдалануды жақсарту саласындағы стандарттар жүйесі. Негізгі ережелер»
27	МЕМСТ 30775-2001 «Ресурс үнемдеу. Қалдықтарды өңдеу. Қалдықтарды жіктеу, сәйкестендіру және кодтау. Негізгі ережелер»
28	МЕМСТ 30774-2001 «Ресурс үнемдеу. Қалдықтарды өңдеу. Қалдықтардың қауіптілік паспорты. Негізгі талаптар»
29	ISO 14001-2015 «Экологиялық менеджмент жүйелері. Талаптар және қолдану жөніндегі нұсқаулық» халықаралық стандарты»
30	Қазақстан Республикасы ҚН 30 1.04-01-2013 «Улы өнеркәсіптік қалдықтарды залалсыздандыру және көму полигондары»
31	«Самұрық-Энерго» АҚ-ның 2021 жылғы 29 қазандағы 2022-2031 жылдарға арналған Даму стратегиясы», №11/21 хаттама
32	«Самұрық-Энерго» АҚ Компаниялар тобының 2021 жылғы 8 қарашадағы Корпоративтік менеджмент жүйесі саясаты, № 12/21 хаттама